

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

**МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ
І МАРКЕТИНГ
05 Соціальні та поведінкові науки
051 «Економіка»**

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Диверсифікація зовнішньої торгівлі в економічній політиці держави»

здобувачки Мельниченко Олени Валентинівни

Наукова керівниця: д.е.н., професорка Циганкова Тетяна Михайлівна

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувачка кафедри: д.е.н., професорка Циганкова Т.М.

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет Міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ І МАРКЕТИНГ»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО
Керівниця проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
«Міжнародна торгівля і маркетинг»
_____ Циганкова Т.М.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувачка кафедри міжнародної торгівлі і
маркетингу
_____ Циганкова Т.М.

« _____ » _____ 2024 р. « _____ » _____ 2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачці вищої освіти Мельниченко Олені Валентинівні

очної(денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему: «Диверсифікація зовнішньої торгівлі в економічній політиці держави»

**Тему затверджено наказом ректора Університету від « 18 » вересня 2024 р. №1604-ст
Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах: Міністерства
закордонних справ України та вторинних джерел наукової інформації**

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні основи диверсифікації зовнішньої торгівлі
Розділ 2	Міжнародна торгівля в контексті диверсифікації
Розділ 3	Напрями вдосконалення диверсифікації зовнішньої торгівлі в Україні
Об'єкт дослідження:	процеси диверсифікації міжнародної торгівлі
Предмет дослідження:	механізми та інструменти товарної і регіональної диверсифікації зовнішньоторговельної діяльності у економічній політиці.
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	є обґрунтування пріоритетів і напрямів диверсифікації зовнішньої торгівлі України на основі узагальнення теоретичних засад.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

Здійснити трактування поняття та типізацію диверсифікації зовнішньої торгівлі;
охарактеризувати підходи до визначення диверсифікованості;
розкрити сутність економічної політики та диверсифікація зовнішньої торгівлі;

У розділі 2

показати структурну динаміку процесів диверсифікації зовнішньої торгівлі країн;
виокремити світові процеси товарної та регіональної диверсифікації;
узагальнити досвід країн, щодо стимулювання диверсифікації зовнішньої торгівлі;

У розділі 3

виявити структурні особливості України у світовій торгівлі;
визначити національні пріоритети регіональної та товарної диверсифікації
обґрунтувати напрями державної підтримки диверсифікації експорту та імпорту

**Завдання підготував
науковий керівник**

« _____ » _____ 2024 р.

Т.М. Циганкова

Завдання одержав здобувач

« _____ » _____ 2024 р.

О.В. Мельниченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 89 сторінок, 4 таблиці, 12 рисунків, список використаних джерел з 50 найменувань, 2 додатки.

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В ЕКОНОМІЧНІ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ

Об'єктом дослідження є процеси диверсифікації міжнародної торгівлі.

Предметом дослідження є механізми та інструменти товарної та регіональної диверсифікації зовнішньоторговельної діяльності у економічній політиці.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи є обґрунтування пріоритетів і напрямів диверсифікації зовнішньої торгівлі України на основі узагальнення теоретичних засад.

Завданнями роботи є

- Здійснити трактування поняття та типізацію диверсифікації зовнішньої торгівлі;
- охарактеризувати підходи до визначення диверсифікованості;
- розкрити сутність економічної політики та диверсифікація зовнішньої торгівлі;
- показати структурну динаміку процесів диверсифікації зовнішньої торгівлі країн;
- виокремити світові процеси товарної та регіональної диверсифікації;
- узагальнити досвід країн, щодо стимулювання диверсифікації зовнішньої торгівлі;
- виявити структурні особливості України у світовій торгівлі;
- визначити національні пріоритети регіональної та товарної диверсифікації;
- обґрунтувати напрями державної підтримки диверсифікації експорту та імпорту.

Результати дослідження можуть використовувати державні структури та органи влади для вдосконалення напрямів державної економічної політики та диверсифікації зовнішньої торгівлі.

Період виконання кваліфікаційної магістерської роботи – вересень – грудень 2024р.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2024 р.

Рік захисту роботи 2024 р.

Ключові слова: диверсифікація, зовнішня торгівля, економічна політика, регіональна диверсифікація, товарна диверсифікація.

ВІДГУК

на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти
факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна торгівля і маркетинг»
Мельниченко Олени Валентинівни
на тему: «Диверсифікація зовнішньої торгівлі в економічній політиці
держави»

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення: кожна країна прагне задля забезпечення гармонійного соціально-економічного розвитку збільшувати обсяги національного експорту. Це робиться двома методами – збільшенням кількості торговельних партнерів (країн експорту) та розширенням номенклатури товарів. Тому доцільність розроблення теми полягає у її актуальності для України.

Якість проведеного дослідження: робота має добре структурований план, що охоплює ключові аспекти предмету дослідження, поділяючи його на теоретичну, аналітичну та конструктивну частину. Всі підрозділи роботи, в свою чергу, мають аналогічну структуру. Заслуговує також на увагу широке використання автором робіт закордонних вчених та результатів досліджень міжнародних організацій. Матеріал викладено послідовно, логічно, рекомендації належним чином аргументовані, наведений ілюстративний матеріал професійно коментується.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи: найбільш позитивно рельєфною рисою роботи слід визнати її наскрізний характер: теоретичне опрацювання питання диверсифікації міжнародної торгівлі, аналіз диверсифікованості сучасної торгівлі та на основі цього розробка рекомендацій для диверсифікованого розвитку вітчизняної зовнішньої торгівлі.

Зауваження: автор присвятив достатньо уваги як питанням диверсифікації зовнішньої торгівлі країн, так і проблематиці створення та реалізації економічної політики держав. Разом з тим, не вдалось системно показати взаємозв'язок між ними, а також з іншими державними політиками, в першу чергу з торговельною.

Практична значимість висновків і рекомендацій: Висновки та рекомендації автора ґрунтуються на достатньо професійному ознайомленні автора з думкою провідних західних фахівців стосовно предмета дослідження даної роботи, а це свідчить про їх практичну цінність та можливість застосування певних фрагментів в практичній діяльності.

Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота відповідає вимогам МОН України до кваліфікаційних магістерських робіт та допускається до захисту перед ЕК.

Науковий керівник завідувачка
кафедри міжнародної торгівлі і
маркетингу, д.е.н., професор

Т.М. Циганкова

12 грудня 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ	12
1.1. Поняття та типізація диверсифікації зовнішньої торгівлі	12
1.2. Підходи до визначення диверсифікованості зовнішньої торгівлі.....	21
1.3. Економічна політика та диверсифікації зовнішньої торгівлі	30
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ В КОНТЕКСТІ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ	40
2.1. Структурна динаміка процесів диверсифікації зовнішньої торгівлі країн.	40
2.2. Світові процеси товарної та регіональної диверсифікації.....	49
2.3. Економічні політики країн у стимулюванні диверсифікації експорту.....	58
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНИ	67
ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНИ.....	67
3.1. Структурні особливості України у світовій торгівлі.....	67
3.2. Національні пріоритети регіональної та товарної диверсифікації.....	76
3.3. Напрями державної підтримки диверсифікації експорту та імпорту.....	84
ВИСНОВКИ.....	92
ДЖЕРЕЛА	95
ДОДАТКИ	102

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному глобалізованому світі економіки багатьох країн стикаються з ризиками, пов'язаними з нестабільністю світових ринків, економічними санкціями, змінами в попиті та пропозиції, а також природними та геополітичними кризами. За таких умов диверсифікація виступає важливим механізмом мінімізації ризиків, адже дозволяє розширити асортимент товарів та послуг, які експортуються, та збільшити кількість партнерських ринків. Орієнтація на нові, високотехнологічні сектори економіки, збільшення частки продукції з високою доданою вартістю та освоєння нових ринків світу сприятимуть зміцненню позицій країни у світовій економіці. Водночас розвиток зовнішньої торгівлі має бути гармонійно пов'язаний із внутрішніми реформами, що спрямовані на створення сприятливого інвестиційного клімату, модернізацію виробництва, розвиток інфраструктури та підвищення якості продукції. Таким чином, диверсифікація зовнішньої торгівлі виступає інструментом забезпечення економічної безпеки держави, стимулювання її інтеграції у глобальні ринки та сталого розвитку.

Проблематику диверсифікації зовнішньої торгівлі та економічної політики держави досліджували як українські, так і закордонні вчені, серед яких: Д. Лук'яненко Т. Циганкова, Р. Аміт, М. Горт, В. Г. Габаліс, Р. Грант, Н. Г. Маслак, В. Дудинов, М. А. Дудченко, О. В. Зоренко, І. І. Румик, А. Поручника, М. Д. Корінько, О. Яценко, М. Т. Краснюк, В. Сальников, В. І. Чужиков, Ю. О. Семікоп, Ю. Шакурова та інші. Їхні роботи становлять вагомий внесок у розуміння теоретичних та

практичних аспектів диверсифікації, її впливу на зовнішньоекономічну діяльність і економічну стабільність.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є обґрунтування пріоритетів і напрямів диверсифікації зовнішньої торгівлі України на основі узагальнення теоретичних засад.

Завданнями роботи є

- Здійснити трактування поняття та типізацію диверсифікації зовнішньої торгівлі;
- охарактеризувати підходи до визначення диверсифікованості;
- розкрити сутність економічної політики та диверсифікація зовнішньої торгівлі;
- показати структурну динаміку процесів диверсифікації зовнішньої торгівлі країн;
- виокремити світові процеси товарної та регіональної диверсифікації;
- узагальнити досвід країн, щодо стимулювання диверсифікації зовнішньої торгівлі;
- виявити структурні особливості України у світовій торгівлі;
- визначити національні пріоритети регіональної та товарної диверсифікації;
- обґрунтувати напрями державної підтримки диверсифікації експорту та імпорту.

Об'єктом дослідження є процеси диверсифікації міжнародної торгівлі.

Предметом дослідження є механізми та інструменти товарної та регіональної диверсифікації зовнішньоторговельної діяльності у економічній політиці.

Результати дослідження можуть використовувати державні структури та органи влади для вдосконалення напрямів державної економічної політики та диверсифікації зовнішньої торгівлі.

Методи дослідження: Для написання роботи використано широкий спектр методів дослідження, які дозволили всебічно аналізувати та систематизувати матеріал. Метод систематизації застосовано для впорядкування інформації, пов'язаної з теоретичними аспектами диверсифікації зовнішньої торгівлі та світових практик в розділі 1. Метод групування дозволив класифікувати дані за різними ознаками, такими як типи диверсифікації або регіональна структура торгівлі в розділі 2. Компаративний метод застосовано для порівняння економічних політик різних країн у сфері диверсифікації зовнішньої торгівлі. Метод узагальнень використано для формулювання висновків на основі аналізу теоретичних джерел і статистичних даних. Методи дедукції та індукції допомогли забезпечити аналіз загальних принципів і їхнє застосування в конкретних умовах (дедукція) та узагальнення отриманих емпіричних даних (індукція) розділ 3. Методи аналізу та синтезу були задіяні для розкладання складних економічних процесів на окремі компоненти (аналіз) та інтеграції їх у єдину концептуальну систему (синтез). Абстрактно-логічний метод забезпечив теоретичне узагальнення та формулювання основних понять і концепцій.

Інформаційною базою є наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, які досліджують питання міжнародної торгівлі, диверсифікації та економічної політики держав. Важливим джерелом інформації є

статті з наукових і періодичних видань, що висвітлюють сучасні підходи до структурних змін у торгівлі та їхній вплив на економічний розвиток; підручники та наукові збірники, які містять фундаментальні теоретичні знання та методологічні підходи до вивчення диверсифікації зовнішньої торгівлі; академічні статті і монографії; державні програми розвитку зовнішньої торгівлі різних країн світу; урядові документи України, стратегічні плани та політики, що регулюють експортно-імпортні операції; матеріали міжнародних організацій, таких як СОТ, ОЕСР, МВФ та Світовий банк. Дослідження базується на матеріалах консалтингових фірм, зокрема аналітичних звітах про стан міжнародного ринку, конкурентоспроможність країн і стратегічні перспективи розвитку зовнішньої торгівлі. Використано також онлайн-ресурси та Інтернет-джерела, які містять інформацію про дані національних та міжнародних статистичних агентств, що дозволяють дослідити динаміку, структуру та особливості зовнішньоторговельної діяльності. Таким чином, інформаційна база дослідження є комплексною, багатозоровою та забезпечує всебічне висвітлення проблематики диверсифікації зовнішньої торгівлі в контексті економічної політики держави.

Структура роботи. Робота має вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, 2 додатки, всього 4 таблиці та 12 рисунків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

1.1. Поняття та типізація диверсифікації зовнішньої торгівлі

Швидкий розвиток зовнішньоторгівельних відносин між країнами був розпочатий в другій половині ХХ століття. Це підвищило роль міжнародної торгівлі в економічному розвитку держави. Основною характеристикою цього процесу є зростання обсягів торгівлі, посилення впливу міжнародної торгівлі на економіку країни, змінами у структурі експорту товарів та коливаннями світових цін. Однак важливо зазначити, що диверсифікація торговельно-економічних відносин виникла разом із зародженням міжнародної торгівлі. М. Д. Корінько вважає, що першим літературним джерелом, де йдеться про економічну диверсифікацію, це «Повчання гераклеопольського царя своєму синові» (XXII ст. до н. е.). У «Кодексі Хаммурапі» також згадується про диверсифікацію торгівлі, а також про торговельні відносини. В цій праці розкриваються товарно-грошові відносини та описані дії, які допомагали укладати нові торговельні угоди. У сучасній науковій літературі диверсифікація зовнішньої торгівлі зазвичай розглядається як відносно нове явище, яке почало поширюватися на Заході в середині 50-х років ХХ століття [2]

Підвищення ефективності та розвиток зовнішньої торгівлі є необхідним для процвітання держави. Це питання постає на першому плані в умовах сучасних викликів на Світовому Ринку, адже, в епоху глобалізації зростає взаємозалежність країн та господарств. Тож диверсифікація стає реакцією на нестабільні ситуації в системі міжнародних відносин, адже від цього залежить економічний розвиток господарства.

Якщо проаналізувати розвиток країн з найбільш розвиненою економікою в світі, то можна зробити висновок, що кожній країні довелося диверсифікувати імпорт та експорт товарів та послуг. Тому що в умовах відкритої економіки це впливає на розвиток національного середовища. Завдяки рівню диверсифікації можна одразу визначити тип національної економіки. Якщо рівень диверсифікації низький, то країна не має сильного промислового сектору, та зазвичай постачає на міжнародні ринки сировину, або продукти, що мають низький рівень обробки. А країни, що мають високий рівень диверсифікації, зазвичай індустріальні, мають добре розвинений промисловий сектор, а також приділяють багато уваги для розвитку наукового потенціалу, продукція, яку вона постачає з високим рівнем обробки та відповідною якістю [1]

Отже, країни які мають в своєму експорті великий відсоток сировини, використовують диверсифікацію як механізм для того щоб підвищити та стабілізувати доходи від зовнішньої економічної діяльності. Для країн з дефіцитом платіжного балансу, диверсифікація необхідна, щоб зменшити потребу в імпорті споживчих товарів.

Загалом слово «диверсифікація» походить з латинської мови, слова «diversus» перекладається як «різний», а «facere» означає «робити». Для того щоб проаналізувати диверсифікацію зовнішньої торгівлі в економічній політиці держави, для початку варто розглянути наукові підходи до визначення «диверсифікації зовнішньої торгівлі», це питання досліджували багато зарубіжних та вітчизняних вчених основні підходи до дефініції представлені у таб. 1.1. (Додаток А) [3]

Узагальнивши визначення та проаналізувавши таб 1.1., можемо визначити, що диверсифікація зовнішньої торгівлі – це механізм

економічної політики, який держава може застосовувати для розвитку національної економіки, розширюючи вектори імпорту та експорту на Світовому ринку. Також це означає розширення та урізноманітнення напрямків, форм, товарної структури та партнерських зв'язків у міжнародній торгівлі. Вона є важливим інструментом для забезпечення економічної стійкості, зменшення ризиків залежності від одного ринку або продукту, а також для підвищення конкурентоспроможності країни.

Тож, країни повинні сформувати механізм, який допоможе оптимізувати галузево-географічну структуру зовнішньоторгівельних потоків, щоб забезпечити ефективний товарообмін та знизити залежність від кон'юнктури міжнародних ринків. Загалом науковці визначають декілька типів диверсифікації зовнішньої торгівлі рис. 1.1, це диверсифікація імпорту та диверсифікація експорту, також за структурою потоків диверсифікація може бути товарною та географічною, а за формами - буває горизонтальна, вертикальна та діагональна [3].

Горизонтальна диверсифікація реструктуризує експорт в межах одного сектору національної економіки, як правило промислового, аграрного та сировинного і відбувається за допомогою розширення номенклатури в одній товарній групі. Що дозволяє пом'якшити негативні наслідки від кон'юнктури Світового ринку.

Вертикальна диверсифікація має властивість переходу між секторами економіки. В такому випадку спостерігається економічний розвиток у сфері послуг обробки товарів. Тож, країна розширює свої можливості імпортувати оброблені товари, які на міжнародному ринку мають більшу вартість ніж сировина. Діагональна в свою чергу сприяє розширенню імпортного кошика обладнання та комплектуючих для оптимізації виробничого процесу виробничої промисловості. Щоб забезпечити

довгострокове зростання експорту, потрібно застосовувати як вертикальну так і горизонтальну диверсифікацію. Цього можна досягнути якщо змінити частку товару або розширити його номенклатуру у функціонуючій експортній структурі.

Рисунок 1.1 – Типізація диверсифікації зовнішньої торгівлі

Джерело: узагальнено автором на основі [1,2,3]

Загалом, диверсифікація зовнішньої торгівлі відіграє значну роль у формуванні національної економіки держави. Тому що, значний експорт сировини викликає ризики як в короткострокову так і в довгострокову перспективу. Короткостроковими ризиками є нестабільність у отриманні валютної виручки, а також волатильність. Це призводить до скорочення робочих місць, девальвації, інфляції, зменшення іноземних інвестицій та зростання зовнішнього боргу, а також до негативного сальдо торгового балансу. У довгостроковому періоді спостерігається збільшення розриву між економічним розвитком високорозвинених країн та країн, що розвиваються.

Також, якщо на Світовому ринку спостерігається низька еластичність на експорт сировини, то сповільнюється зростання валютної виручки. Якщо розглядати виробництво сировини під призмою пропозиції, то можна визначити, що такого виду виробництво не потребує висококваліфікованого персоналу та значно високого технологічного вмісту, тож активізація такого виробництва може призвести до неістотного макроекономічного зростання, це відбувається через недостачу мультиплікативного ефекту [3].

Диверсифікація експорту має позитивний вплив на економічне зростання країни, адже вони взаємопов'язані між собою. Зовнішні чинники допомагають удосконалювати виробництво, що в свою чергу підвищує ціну товару та дозволяє перейти від сировинного експорту до експорту високотехнологічної продукції. Але варто зауважити, що для економічного зростання країни невід'ємним чинником є диверсифікація імпорту. Цей напрям диверсифікації дозволяє підвищувати міжнародну конкуренцію завдяки інтенсивному використанню ресурсів. Також імпортна диверсифікація підвищує конкурентоспроможність національних виробників, завдяки новим учасникам ринку.

На додаток, залучаються іноземні інвестиції, відбувається інноваційний та технологічний розвиток в середині країни. Можна зробити висновок, що імпортна диверсифікація напряму пов'язана з експортною та диверсифікацією виробництва, адже експорт товарів залежить від імпортованих складників для них. Через те що імпорт задовольняє виробничі потреби для виготовлення експортної продукції його диверсифікація підвищує продуктивність національних підприємств.

Науковці визначають, що концепція диверсифікації зовсім не підлаштовується під класичну теорію міжнародної торгівлі, яка визначає,

що країна має концентруватися на виробництві певних видів товарів. Адже, відповідно до теорії абсолютних переваг Адама Сміта рис 1.2., яка говорить, що країни повинні експортувати продукцію, у виробництві якої вони мають абсолютну перевагу. Умовно кажучи, Країна А має абсолютну перевагу у виробництві продукту Х, в свою чергу Країна В має абсолютну перевагу у виробництві продукту У. Це ілюструє концепцію, що спеціалізація і торгівля дозволяють країнам підвищити ефективність виробництва і загальний рівень добробуту [4].

Та імпортувати ту продукцію, яку виробляють інші країни, які мають менші витрати у відповідному виробництві, також маючи абсолютні переваги. А. Сміт вважав, що уряди країн не повинні втручатися у процеси зовнішньої торгівлі, вони мають забезпечувати свободу торгівлі та відкритість ринку [4].

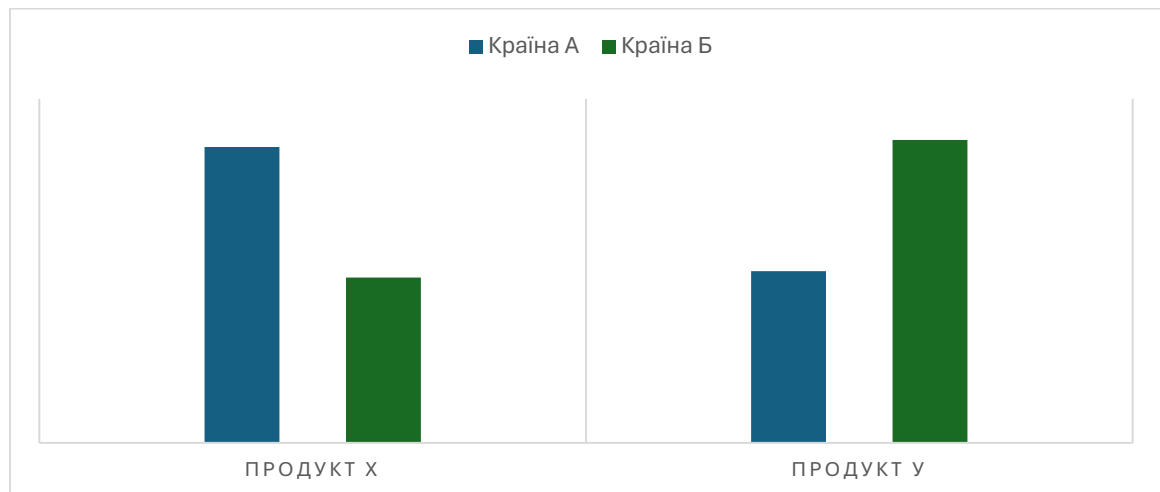

Рисунок 1.2. – Теорія абсолютних переваг А.Сміта

Джерело: [4].

Відповідно до теорії А. Сміта можна зроби висновок, що в ідеальних умовах, де країни не вводять обмеження на торгівлю, обидві країни

виграють, адже продають тільки ті товари на виготовленні яких спеціалізуються.

Але з часом Д. Рікардо доповнив теорію абсолютних переваг теорією відносних переваг. Визначивши, що країна має виготовляти продукцію, яка буде мати найнижчу собівартість [3].

Це означає, що зовнішня торгівля має бути взаємовигідна, навіть в тому випадку, якщо країни у виробництві певної продукції мають абсолютну перевагу. Це пов'язано з тим, що альтернативна вартість товару у різних країнах може бути різною, відповідно і ціна на ринку відрізняється. Тобто, Країна А має перевагу у виробництві продукту Х, оскільки витрачає менше ресурсів порівняно з виробництвом продукту Y, а Країна В має перевагу у виробництві продукту Y, оскільки її відносні витрати на виробництво цього товару нижчі. Останнім часом науковці зосереджені на спробах зменшити прірву між теоріями міжнародної торгівлі та теорією диверсифікації. Визначено, що держава має два етапи розвитку. Спочатку підвищується рівень диверсифікації експорту, це відбувається в той момент коли країна перебуває в перехідному стані від сировинного виробництва до високотехнологічного. Потім посилюється міжнародна спеціалізація на продукцію переробної промисловості, з часом ця продукція стає все більш конкурентоспроможною на Світовому ринку.

Отже, рівень диверсифікації країни визначається її виробничо-експортним потенціалом та напряму пов'язаний з теорією конкурентних переваг, яку розробив М. Портер. Адже, саме конкурентоспроможність показує важливість диверсифікації для країни та її розвитку.

Теорія конкурентних переваг Майкла Портера є фундаментальною концепцією у сфері стратегічного управління та міжнародної торгівлі. Вона була представлена у книзі "Конкурентна перевага націй" (1990) і

пояснює, чому одні країни або регіони досягають успіху в міжнародній конкуренції, а інші — ні. Країна або компанія може досягти успіху не лише завдяки природним ресурсам чи низьким витратам, але й завдяки створенню унікальних конкурентних переваг, які базуються на інноваціях, технологіях, кваліфікації працівників, організації бізнесу та інших факторах [5].

Теорія Портера підкреслює важливість постійного вдосконалення й адаптації до змін у глобальній економіці для збереження конкурентних переваг. Але при цьому Портер наголошує, що держава має стимулювати роботу підприємства, але ні в якому разі не втручатися в забезпеченні її конкурентоспроможності на ринку. На сьогоднішній день міжнародна торгівля країн, які мають високорозвинену економіку, будується на теорії неотехнологізму. Тобто країна має забезпечити зростання своєї економіки ставши лідером на Світовому ринку за рахунок інноваційної продукції. В цьому випадку держава бере на себе обов'язок підтримувати інноваційну діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та залучати всі можливі ресурси для просування цієї продукції на міжнародних ринках. Головним інструментом для розвитку інноваційності в країні є фінансування від держави НДДКР та фіскальна політики з акцентом на активізацію інноваційних процесів. Для країн, які мають низький рівень економіки на додаток варто ще забезпечити стрийтливі умови для діяльності національних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, залучаючи іноземні сучасні технології для удосконалення власного виробництва [5].

Отже, у своїй державній політиці диверсифікації зовнішньої торгівлі країна повинна передбачити створення та реалізацію організаційно-інституційних механізмів, що дозволяє оптимізувати галузеву-

географічну структуру зовнішньоторгівельних потоків. Адже це сприяє зменшенню залежності від коливань світових ринків, а також дозволяє забезпечити ефективний обмін товарами в межах міжнародних економічних відносин. Впровадження такої політики є важливим інструментом, для того щоб сприяти розвитку країни, яка спеціалізується на експорті сировини, а також продукції з низьким рівнем обробки. Вертикальний тип диверсифікації у зовнішній торгівлі таких держав допоможе мінімізувати ризики, які з'являються від значних коливань цін на ринку сировини, і створює підґрунтя для економічного зростання шляхом постачання продукції з високою доданою вартістю та позитивними ціновими тенденціями. Особливе значення диверсифікації має для країн із дефіцитом платіжного балансу, які залежать від імпорту засобів виробництва, напівфабрикатів, споживчих товарів або енергоносіїв, необхідних для їхнього промислового розвитку.

Отже, диверсифікація зовнішньої торгівлі є важливим елементом сучасної міжнародної торгівлі, який забезпечує гнучкість і стійкість держав до зовнішніх економічних викликів. Це поняття охоплює процес розширення асортименту товарів, географії експорту й імпорту, а також залучення нових торговельних партнерів. Розвиток теорії диверсифікації свідчить про її значущість у різні історичні періоди, починаючи з давніх часів, коли основним завданням було уникнення ризиків вузької спеціалізації, і до сучасного розуміння як інструменту підвищення конкурентоспроможності на світових ринках.

Типізація диверсифікації охоплює товарну диверсифікацію, яка орієнтована на розширення спектра експортованих та імпортованих товарів; географічну диверсифікацію, що передбачає розширення торговельних зв'язків із новими країнами та регіонами; а також

інституційну диверсифікацію, яка включає участь у міжнародних організаціях, договорах та торгових об'єднаннях. Таким чином, диверсифікація зовнішньої торгівлі є важливим інструментом зниження залежності від окремих ринків чи партнерів, збільшення національного доходу, створення нових можливостей для бізнесу та забезпечення стійкого економічного зростання, що робить її невід'ємною складовою ефективною зовнішньоекономічної політики [3].

Розглянувши поняття та типізацію диверсифікації зовнішньої торгівлі, можна зробити висновок, що цей процес є багатограним явищем, яке охоплює різні аспекти економічної діяльності, спрямовані на зменшення ризиків та підвищення ефективності торгівлі. Однак, для більш детального аналізу цього явища важливо визначити, яким чином вимірюється та оцінюється рівень диверсифікованості. Підходи до визначення диверсифікованості охоплюють як теоретичні концепції, так і практичні інструменти, які дозволяють оцінити ступінь розмаїття товарних структур, ринків збуту та інших характеристик зовнішньоторговельної діяльності.

1.2. Підходи до визначення диверсифікованості зовнішньої торгівлі

Диверсифікованість зовнішньої торгівлі є складною багатогранною характеристикою, яка відображає ступінь різноманітності товарів, ринків і партнерів у зовнішньоекономічній діяльності країни. Для її визначення використовуються різні підходи, які базуються на теоретичних концепціях та практичних інструментах оцінки. Основними аспектами аналізу диверсифікованості є товарна структура експорту та імпорту, географічна орієнтація торгівлі, а також рівень участі країни у глобальних економічних

процесах. Диверсифікованість розглядається як протилежність концентрації, тобто залежності від обмеженого переліку ресурсів, товарів, секторів чи ринків. Існує кілька основних підходів до визначення диверсифікованості, які відрізняються за методологією, показниками та цілями аналізу. Підходи до визначення диверсифікованості узагальнені у рис 1.3.

Рисунок 1.3 – Підходи до визначення диверсифікованості

Джерело: узагальнено автором на основі [6,7,]

У сучасних умовах економіки, що постійно змінюється та характеризується нестабільністю, країни змушені адаптуватися до нових викликів, щоб зберегти фінансову стійкість або забезпечити своє існування. Одним із ключових інструментів стратегічного управління, який дозволяє мінімізувати ризики та підтримувати стабільність, є диверсифікація бізнес-процесів. Завдяки їй компанії можуть освоювати нові ринки або сфери діяльності, що сприяє зменшенню залежності від

окремих ризиків і джерел доходу. Водночас управління диверсифікацією в умовах економічної нестабільності потребує комплексного підходу та ретельного аналізу. У цьому контексті особливу актуальність набуває дослідження сучасних підходів до оцінки ефективності диверсифікації бізнес-процесів. Цей аналіз дозволяє розробити оптимальну стратегію та інструменти для ефективного управління ризиками й забезпечення стабільності в умовах постійних змін [6].

Важливим інструментом для того, щоб проаналізувати зміни у зовнішній торгівлі держави є індекс «умови торгівлі». Тому що він відображає відношення експортних цін до імпорتنих. Але використання цього індексу буде доцільне, у тому випадку, якщо разом з ним використовують інші показники. Наприклад, обсяг торгівлі та причини коливання ціни. Адже, це дозволить точніше провести оцінювання впливу змін на економічну ситуацію в країні, а також торгівельний баланс країни [7].

Наступним показником для визначення рівня диверсифікації зовнішньої торгівлі використовують коефіцієнт імпортової залежності. Коефіцієнт допомагає визначити рівень залежності країни від імпорту для певної групи товарів або певного товару. Щоб його визначити потрібно, розрахувати відношення обсягу імпорту товарів певної групи до їхнього споживання в країні. Завдяки цьому розрахунку можна оцінити, як країна залежить від зовнішнього ринку для забезпечення власних потреб у конкретному виді продукції. Залежність від імпорту може виникнути через недостачу внутрішнього ресурсу, виробничих потужностей, а також висококваліфікованих працівників чи через політичну чи економічну ситуацію в країні.

Щоб мати змогу проаналізувати товарні потоки за їх регіональною спрямованістю та складом потрібно використовувати структурні

показники, що вказують на розвиток міжнародної торгівлі. Адже, вони дозволяють оцінити всю структуру імпорту та експорту, а також визначити конкурентоспроможність та перспективні ринки для національної продукції на Світовому ринку.

Індекс товарної диверсифікації відображає різноманітність асортименту товарів, які експортує або імпортує країна. Якщо експорт зосереджений на кількох товарах, індекс вказує на низький рівень диверсифікації. Високе значення індексу свідчить про широкий спектр експортованих товарів. Індекс диверсифікації застосовується для економічного аналізу, щоб визначити вразливість економіки до зовнішніх шоків; для розробки стратегій, які дозволяють планувати політику диверсифікації в торгівлі чи економіці; а також для оцінки рівня диверсифікації економік у глобальному контексті [7].

Одним із найбільш поширених підходів є кількісна оцінка диверсифікованості за допомогою Індексу Херфіндаля-Гіршмана (1.1), він розраховується як сума квадратів часток окремих товарів або партнерів у загальній структурі торгівлі. Індекс Херфіндаля-Гіршмана, розраховується за формулою [7]:

$$HHI = \sum_{i=1}^n (s_i)^2 \quad (1.1)$$

де s_i — частка i -го товару або ринку.

Значення індексу варіюється від 0 (максимальна диверсифікація) до 1 (максимальна концентрація). Чим нижче значення індексу, тим більший ступінь диверсифікованості. Індекс є ефективним інструментом для вимірювання концентрації або розмаїття в зовнішньоторговельній

діяльності. Також Індекс Херфіндаля-Гіршмана, використовують, щоб оцінити ступінь різноманітності експортних товарів, а також залежність економіки країни від експорту певних видів товарів [7].

Географічна диверсифікованість оцінюється через аналіз розподілу експортно-імпортних операцій між країнами-партнерами. У цьому випадку ключові показники відображають залежність від окремих ринків. Висока концентрація торгівлі з одним або кількома партнерами може свідчити про низький рівень диверсифікованості, що збільшує ризики економічної залежності від цих країн.

Індекс Шеннона вимірює ентропію або ступінь різноманітності, враховуючи кількість товарів або ринків та рівномірність їхнього розподілу. Він є одним із ключових інструментів, який використовується для аналізу рівня диверсифікації зовнішньої торгівлі держави. У контексті зовнішньої торгівлі індекс Шеннона допомагає зрозуміти, наскільки рівномірно розподілений експорт або імпорт між різними товарами, ринками або регіонами. Формула для розрахунку індексу має вигляд [6]:

$$H = - \sum_{i=1}^n p_i \ln(p_i) \quad (1.2)$$

де H — індекс Шеннона,

p_i — частка i -го товару або країни в загальному обсязі торгівлі,

n — кількість товарів або країн.

Індекс приймає значення в межах від 0 до позитивного числа, де 0 вказує на повну концентрацію (експорт або імпорт сконцентрований на одному товарі чи ринку), а вищі значення свідчать про вищу диверсифікацію. Індекс Шеннона дозволяє визначити, наскільки економіка країни залежна

від обмеженого асортименту продукції чи кількох експортних чи імпортних партнерів. Високий рівень диверсифікації, що характеризується високим значенням індексу, забезпечує країні стійкість до зовнішніх шоків, таких як зміни світових цін, зниження попиту або геополітичні ризики. Натомість низький рівень диверсифікації означає вразливість до таких змін.

Наприклад, країна, чий експорт складається з одного товару (наприклад, нафти), буде мати низький індекс Шеннона, оскільки її торгівля сильно залежить від одного сектора. У разі падіння цін на нафту економіка такої країни може зазнати значних втрат. Навпаки, країни, які експортують широкий спектр продукції, зокрема високотехнологічні товари, продукти харчування, послуги тощо, демонструють високі значення індексу Шеннона, що свідчить про стійкість їхніх економік [7].

Цей індекс також дозволяє оцінити географічну диверсифікацію торгівлі. Якщо країна екпортує товари в багато різних регіонів з рівномірним розподілом обсягів, значення індексу буде високим, що свідчить про її незалежність від одного чи кількох ринків. Це важливо для країн, які прагнуть зменшити залежність від традиційних торговельних партнерів і розширити співпрацю з новими ринками.

Індекс концентрації Гіні є важливим інструментом для оцінки рівня концентрації чи нерівномірності в зовнішній торгівлі держави. Він широко використовується в економіці для аналізу ступеня залежності від окремих товарів чи ринків і є ефективним показником диверсифікації торгівлі. У контексті зовнішньої торгівлі цей індекс дозволяє оцінити, наскільки рівномірно розподілені обсяги експорту або імпорту між різними товарами чи торговельними партнерами [6].

Індекс Гіні варіюється в діапазоні від 0 до 1, де:

- «0» означає повну рівномірність (усі товари чи ринки мають однакову частку в торгівлі),

- «1» вказує на максимальну концентрацію (експорт чи імпорт повністю зосереджений на одному товарі або ринку) [6].

Для розрахунку індексу Гіні застосовується крива Лоренца, яка графічно показує розподіл часток. Чим далі крива відхиляється від діагоналі (лінії рівномірного розподілу), тим вищий рівень концентрації і, відповідно, більший індекс Гіні. Низьке значення індексу свідчить про високий рівень диверсифікації, що забезпечує економічну стійкість до змін на світових ринках, таких як коливання цін, геополітичні кризи або зміни в торговельних відносинах. Високе значення індексу, навпаки, вказує на вразливість економіки до зовнішніх шоків через надмірну концентрацію торгівлі.

Наприклад, країни, які експортують переважно сировинні товари (нафта, газ, зерно), часто демонструють високі значення індексу Гіні, оскільки їх експорт зосереджений на обмеженій кількості продуктів. У разі падіння цін на ці товари така країна може зазнати значних економічних втрат. Навпаки, економіки з широким спектром експортної продукції, як-от Німеччина чи США, демонструють нижчі значення індексу Гіні, що свідчить про їх стійкість до зовнішніх викликів.

Крім товарної концентрації, індекс Гіні також може застосовуватися для оцінки географічної концентрації торгівлі. Якщо країна зосереджує свій експорт лише на кількох ключових ринках, наприклад, сусідніх країнах або окремих регіонах, індекс Гіні буде високим. Розширення географії торгівлі, зокрема через диверсифікацію торговельних партнерів і освоєння нових ринків, допомагає знижувати значення цього індексу і зміцнювати економічну незалежність. Його використання дозволяє виявляти слабкі

місця в структурі торгівлі, формувати ефективну торговельну політику, спрямовану на розширення товарного асортименту та географічного охоплення, і, таким чином, забезпечувати економічну стійкість і конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Ще одним підходом до визначення диверсифікованості є якісний аналіз, який передбачає вивчення впливу структурних змін у торгівлі на економічну стійкість країни. Наприклад, перехід до експорту товарів із високою доданою вартістю та інноваційними характеристиками може свідчити про підвищення рівня диверсифікованості. Крім того, враховуються зовнішні фактори, такі як участь у міжнародних організаціях, угодах про вільну торгівлю та інших формах економічної інтеграції.

Інституційний підхід до визначення диверсифікованості акцентує увагу на створенні умов для розширення експортних можливостей через розвиток інфраструктури, сприяння міжнародній співпраці та підтримку національних виробників. Цей підхід базується на аналізі ролі держави в стимулюванні економічного зростання та зниженні залежності від вузького кола товарів чи партнерів.

Отже, незважаючи на різноманітність підходів, більшість науковців виділяє найпоширеніші з них: фінансовий, стратегічний, ризик-орієнтований та маркетинговий підходи.

Фінансовий підхід передбачає аналіз фінансових показників, таких як прибутковість, рентабельність і темпи зростання прибутку, для оцінки впливу диверсифікації на фінансовий успіх підприємства. В свою чергу стратегічний підхід зосереджується на оцінці відповідності диверсифікації стратегічним цілям підприємства, включаючи досягнення конкурентних переваг та реалізацію місії організації. Ризик-орієнтований підхід аналізує

потенційні ризики, пов'язані з диверсифікацією та здатність підприємства управляти ними. Маркетинговий підхід оцінює вплив диверсифікації на ринкову позицію підприємства, його привабливість для нових клієнтів і можливості розширення аудиторії.

Комплексне використання цих підходів забезпечує найбільш повну оцінку ефективності диверсифікації. Проте, багато науковців і економістів наголошують на пріоритетності фінансового підходу, вважаючи його найточнішими і найінформативнішим. Варто зазначити, що доцільність розширення діяльності підприємства визначається економічною ефективністю диверсифікованої діяльності та отриманим економічним ефектом.

Оцінка диверсифікації за методикою Р. Румельта включає такі показники як показник спеціалізації, централізації успіху, взаємозв'язків та вертикальної інтеграції. Показник спеціалізації характеризує ступінь концентрації діяльності підприємства в окремих секторах або на певних ринках. Показник централізації успіху визначає залежність бізнес-результатів від конкретної галузі чи продукту. Показник взаємозв'язків, який оцінює рівень інтеграції між сегментами бізнесу. Показник вертикальної інтеграції показує наскільки підприємство контролює різні етапи виробничого процесу. Застосування цих методів дозволяє провести комплексну оцінку ефективності диверсифікації та прийняти обґрунтовані управлінські рішення.

За дослідженнями Цоглої О.О. можна використовувати показник економічності стратегії (Es) для оцінки ефективності стратегії диверсифікації. Цей відносний показник дозволяє порівняти результати, досягнуті внаслідок реалізації стратегії, із витратами, понесеними на її розробку та впровадження.

Таким чином, визначення диверсифікованості зовнішності торгівлі є багатовимірним завданням, яке вимагає врахування як кількісних, так і якісних показників. Поєднання цих підходів дозволяє отримати комплексну картину стану зовнішньоекономічної діяльності країни та сприяти прийняттю ефективних стратегічних рішень для підвищення її стійкості та конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Підходи до визначення диверсифікованості зовнішньої торгівлі базуються на аналізі структурних змін у товарній та географічній складових експорту та імпорту. Вони охоплюють кількісні методи оцінки, такі як індекс Херфіндала-Хіршмана, які дозволяють визначити рівень концентрації або розпорошеності зовнішньоторговельного потоку. Водночас якісні підходи враховують інноваційність, конкурентоспроможність та здатність економіки адаптуватися до змін на міжнародних ринках. Для найкращих результатів кількісний та якісний підходи часто комбінуються, дозволяючи отримати як точні, так і практично значущі результати. Успішна диверсифікація потребує комплексного підходу, що включає не лише кількісне збільшення товарів та партнерів, а й стратегічне планування розвитку ключових секторів економіки, здатних забезпечити довгострокову стійкість. На цьому етапі важливу роль відіграє економічна політика, яка визначає механізми підтримки диверсифікації, сприяє створенню сприятливих умов для бізнесу та забезпечує конкурентні переваги на світовому ринку.

1.3. Економічна політика та диверсифікації зовнішньої торгівлі

Одним із ключових інструментів диверсифікації зовнішньої торгівлі є економічна політика держави. Вона визначає стратегічні напрями

розвитку економіки, стимулює експорт, захищає внутрішній ринок та сприяє інтеграції країни у світову економіку, а також спрямована на зменшення вразливості від зовнішніх шоків і підвищення конкурентоспроможності на інших ринках. Тож, для досягнення цих цілей уряд може застосовувати різноманітні інструменти економічної політики, такі як податкові стимули для експортерів, розвиток інфраструктури, сприяння інноваціям та залучення іноземних інвестицій. Адже ефективна диверсифікація передбачає розширення асортименту експортної продукції, освоєння нових ринків збуту та активну участь у міжнародних торгових організаціях. Адже, економічна політика та диверсифікація зовнішньої торгівлі взаємопов'язані та слугують основою для забезпечення сталого економічного зростання країни.

Головним аспектом такої політики є стимулювання інноваційного розвитку та модернізації економіки. Для цього держава може запроваджувати програми підтримки високотехнологічних галузей, сприяти розширенню переробної промисловості та забезпечувати експортну орієнтацію підприємств. Зменшення залежності від експорту сировини й перехід до виробництва продукції з високою доданою вартістю є стратегічним напрямком для багатьох країн, що прагнуть посилити свої позиції на міжнародних ринках.

Для того щоб оцінити роль економічної політики держави в диверсифікації зовнішньої торгівлі, потрібно проаналізувати підходи до визначення «економічної політики». Зокрема, Х. Гірш визначає її як сукупність певних заходів, які впорядковують економічні процеси, вплив на них, а також їх передбачення та контроль. Це визначення акцентує увагу на меті та завданнях економічної діяльності держави, основною з яких є свідоме регулювання стихійних економічних явищ і процесів. В основі

економічної політики держави лежать нормативні рішення, які ухвалюються на всіх рівнях державної влади. Ці рішення базуються на певних інструментах та спрямовані на досягнення визначених цілей [10]. Основні підходи до дефініції «економічної політики» представлені у таб. 1.2. (Додаток Б).

Проаналізувавши таб. 1.2., можна визначити, що економічна політика — це комплекс дій, спрямованих на розв'язання економічних завдань. Держава, як ключовий учасник, через свої інститути (законодавчі та виконавчі органи на різних рівнях) свідомо визначає цілі та пріоритети на певний часовий проміжок і забезпечує їхню реалізацію. Для досягнення цих цілей використовуються різні економічні, адміністративні та правові інструменти, які разом формують механізм державного управління економікою. Такий підхід є багатограним, складним і динамічним процесом.

Економічна політика держави реалізується у двох основних формах: через законодавчі акти та економічні плани. Перші регулюють окремі аспекти розвитку господарської діяльності, мають нормативний характер і обов'язкові для дотримання. Другі — це динамічні документи, що змінюються відповідно до економічних умов у державі. Програми можуть бути загальнонаціонального або цільового характеру. Загальнонаціональні охоплюють ключові макроекономічні пропорції, тоді як цільові передбачають залучення численних підприємств і є обов'язковими для виконання [9]. Однак, на відміну від законів, обов'язковість програм базується на укладених контрактах, які включають матеріальну відповідальність виконавців і забезпечують їм вигоду. Держава виступає узагальненим суб'єктом економічної політики як частина економічної системи, поряд із підприємствами, домогосподарствами тощо. Свою

діяльність вона здійснює через розгалужену систему органів влади, де працюють люди. Саме тому суб'єктом політики виступає державний апарат разом із його працівниками, які безпосередньо або опосередковано беруть участь у формуванні та реалізації відповідних рішень.

На нашу думку, державна економічна політика відрізняється від загальної політики суб'єктів економічної системи, що охоплює ширший спектр дій. Це означає, що економічна політика — це не лише діяльність державних органів, але й свідомі дії інших суб'єктів господарської діяльності. Постановка конкретних завдань, досягнення визначених цілей і використання різноманітних методів у цьому процесі є спільним завданням усіх учасників економіки.

До недержавних суб'єктів економічної політики належать різноманітні об'єднання підприємців, споживачів, профспілки, регіональні асоціації, а також у певній мірі політичні та релігійні організації, засоби масової інформації тощо.

На думку багатьох дослідників, у розвинених країнах роль профспілок та об'єднань підприємців у формуванні економічної політики майже настільки ж важлива, як і діяльність державних інституцій. Вони мають можливість впливати на органи влади, які визначають основні напрямки економічної політики та забезпечують їх реалізацію. Часто представники таких об'єднань безпосередньо входять до складу державних структур. Окрім того, економічні недержавні об'єднання виконують низку функцій, делегованих їм державою. Наприклад, у Німеччині реміснича корпорація отримала право організовувати іспити на здобуття звання підмайстра. У багатьох країнах сільськогосподарським асоціаціям доручається практичне впровадження державної аграрної політики [10].

Оскільки економічна політика є багатограним процесом, її можна розділити на окремі напрямки та підвиди. Класифікація основних напрямів економічної політики держави узагальнена на рис 1.4., яка охоплює ключові аспекти управління економікою для досягнення стійкого розвитку та забезпечення економічної стабільності.

Рисунок 1.4 – Основні напрями економічної державної політики

Джерела: узагальнено автором на основі [9, 10].

Першим напрямом є визначення пріоритетів та цілей розвитку, що передбачає формування стратегічних орієнтирів економічного зростання, визначення основних пріоритетів у розвитку галузей економіки, інфраструктури, інноваційної діяльності та соціальної сфери. Це дозволяє забезпечити узгодженість дій у довгостроковій перспективі та досягти системного розвитку.

В економічній політиці країни фінансова та грошово-кредитна політика спрямована на регулювання грошового обігу, кредитування, обмінного курсу та рівня інфляції. Через інструменти монетарної політики, такі як облікова ставка, резервні вимоги та операції на відкритому ринку, держава контролює економічну активність, сприяє стабільності цін та стимулює інвестиції. Грошово-кредитна політика тісно пов'язана з фінансовою, яка забезпечує стабільність банківської системи та фінансових ринків.

Фіскальна політика, яка включає структуру оподаткування та основні статті державних витрат, спрямована на оптимізацію податкового навантаження, забезпечення справедливого розподілу доходів та фінансування державних потреб. Збалансована фіскальна політика сприяє залученню інвестицій, стимулює економічну активність і забезпечує фінансування соціальних програм та інфраструктурних проєктів.

Валютне регулювання є важливим інструментом економічної політики, який впливає на обмінний курс національної валюти, забезпечує стабільність валютного ринку та сприяє зростанню експорту. Регулювання валютного ринку також дозволяє контролювати відтік капіталу, підтримувати платіжний баланс та зменшувати ризики залежності від зовнішніх чинників.

Політика, спрямована на структурні зміни, забезпечує оптимізацію використання капіталу, трудових ресурсів і землі, а також раціональний розподіл ресурсів між галузями. Це дозволяє підвищити продуктивність праці, створити сприятливі умови для розвитку пріоритетних галузей і забезпечити збалансований розвиток економіки.

Політика у сфері торгівлі охоплює регулювання експорту, імпорту та розвитку внутрішнього ринку. Її основна мета — стимулювати зовнішню

торгівлю, захистити національний ринок від недобросовісної конкуренції, сприяти диверсифікації торгівлі та розвитку конкурентоспроможності національної продукції. Останній напрямок — управління зовнішніми запозиченнями та державним боргом, що включає контроль за обсягами запозичень, оптимізацію умов кредитування та ефективне використання отриманих коштів. Ця політика спрямована на зменшення боргового навантаження, забезпечення своєчасного обслуговування боргу та уникнення залежності від зовнішніх кредиторів.

Ефективна економічна політика у сфері диверсифікації зовнішньої торгівлі також повинна враховувати інституційні та інфраструктурні аспекти. Спрощення адміністративних процедур, покращення логістичної інфраструктури, розвиток сучасних транспортних коридорів та забезпечення доступу підприємств до експортного фінансування — усе це сприяє збільшенню участі країни у світовій торгівлі. Крім того, важливу роль відіграє забезпечення міжнародної конкурентоспроможності продукції через впровадження міжнародних стандартів якості.

Особливу увагу необхідно приділяти стратегії формування бренду країни на міжнародному рівні. Диверсифікація зовнішньої торгівлі передбачає активну маркетингову політику, спрямовану на популяризацію товарів і послуг, що експортуються, розвиток національних брендів та просування туристичного потенціалу [10].

Таким чином, економічна політика в контексті диверсифікації зовнішньої торгівлі є комплексним процесом, який охоплює економічні, політичні та соціальні аспекти. Її успішна реалізація залежить від ефективної співпраці між державою, бізнесом і міжнародними партнерами, а також від адаптації до глобальних економічних змін. Зрештою, така політика сприяє підвищенню економічної стійкості,

створенню нових робочих місць, збільшенню доходів бюджету та підвищенню рівня добробуту населення.

Економічна політика держави відіграє ключову роль у формуванні рівня диверсифікації зовнішньої торгівлі, оскільки саме через державні рішення визначаються стратегічні напрями економічного розвитку, механізми стимулювання експорту, імпорту та освоєння нових ринків. Ефективна економічна політика сприяє зменшенню залежності від обмеженого переліку товарів або ринків, що підвищує економічну стійкість країни до зовнішніх шоків, таких як глобальні економічні кризи, коливання цін чи політичні обмеження.

Одним із головних інструментів впливу держави на диверсифікацію є розробка експортної стратегії, яка спрямована на розширення асортименту товарів, що експортуються, та їхньої географічної спрямованості. Держави впроваджують програми фінансової підтримки експортерів, надаючи субсидії, податкові пільги або доступ до пільгового кредитування, а також створюють інститути для просування продукції на міжнародних ринках, зокрема торгові представництва, експортні агентства чи офіси з розвитку експорту. Такі заходи допомагають підприємствам освоювати нові ринки, розширювати клієнтську базу та зменшувати залежність від традиційних партнерів [9].

Інноваційна політика також є невід'ємною частиною державного впливу на диверсифікацію торгівлі. Інвестиції у дослідження та розробки, розвиток технологічних кластерів, підтримка стартапів і впровадження сучасних виробничих технологій дозволяють країнам створювати конкурентоспроможні товари з високою доданою вартістю. Наприклад, розвиток ІТ-індустрії або зеленої енергетики в багатьох країнах сприяє

появі нових товарів і послуг, які можуть бути експортовані на глобальні ринки.

Укладання угод про вільну торгівлю є ще одним важливим елементом державної економічної політики. Такі угоди відкривають доступ до нових ринків і сприяють географічній диверсифікації. Наприклад, Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом дозволила значно розширити експорт українських товарів до країн ЄС, зменшуючи залежність від традиційних ринків, таких як СНД.

Окрім експортної стратегії, інноваційна політика державна підтримка малого та середнього бізнесу також значно впливає на диверсифікацію зовнішньої торгівлі. Вона часто є джерелом інноваційних та нішевих продуктів, які мають високий потенціал на зовнішніх ринках. Державні програми підтримки таких підприємств, включаючи освітні ініціативи, фінансову допомогу та спрощення доступу до міжнародної торгівлі, сприяють розширенню спектра експортної продукції.

Також важливою є політика імпортозаміщення, яка спрямована на розвиток внутрішнього виробництва, також впливає на диверсифікацію торгівлі. Вона дозволяє не лише зменшити залежність від імпорту, але й створити нові види продукції, які в перспективі можуть бути експортовані. Залучення іноземних інвестицій є ще одним важливим аспектом. Держави, що створюють сприятливі умови для інвесторів, отримують нові технології, виробничі потужності та можливості для розвитку експортно орієнтованих галузей. Інвестиції в автомобільну промисловість, електроніку чи інші технологічно розвинені галузі сприяють диверсифікації.

Таким чином, економічна політика держави впливає на диверсифікацію зовнішньої торгівлі через фінансові стимули, підтримку

інновацій, укладання міжнародних угод, розвиток малого бізнесу, імпортозаміщення та залучення інвестицій. Комплексний підхід до реалізації цих заходів сприяє зменшенню залежності від обмежених ринків і товарів, підвищенню стійкості економіки до зовнішніх викликів і забезпеченню довгострокового економічного зростання.

Отже, диверсифікація зовнішньої торгівлі визначена як стратегічний процес, спрямований на зменшення залежності від обмеженого кола товарів чи ринків через розширення. Проаналізувавши підходи до оцінки рівня диверсифікації, включаючи кількісні методи, такі як індекси Херфіндаля-Хіршмана, Шеннона та Гіні, а також якісні підходи, що акцентують увагу на структурних змінах у торгівлі, можна визначити що ефективна диверсифікація значно підвищує стійкість економіки до зовнішніх шоків і сприяє її довгостроковому зростанню. Економічна політика в стимулюванні диверсифікації відіграє особливу роль, адже вона реалізується через фінансові, грошово-кредитні, структурні та торговельні інструменти, спрямовані на підтримку експортерів, залучення інвестицій, розвиток інноваційних галузей та укладання угод про вільну торгівлю. Ці заходи дозволяють державі створити сприятливі умови для розширення зовнішньоекономічних зв'язків.

Щоб повноцінно дослідити диверсифікацію зовнішньої торгівлі в економічній політиці держави потрібно проаналізувати, як сучасна світова торгівля відображає процеси диверсифікації, які механізми застосовуються для їх реалізації на міжнародному рівні.

РОЗДІЛ 2.

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ В КОНТЕКСТІ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ

2.1. Структурна динаміка процесів диверсифікації зовнішньої торгівлі країн.

Світова торгівля в контексті диверсифікації відіграє ключову роль у забезпеченні стійкості національних економік, підвищенні їхньої конкурентоспроможності та інтеграції в глобальні економічні процеси. Диверсифікація у світовій торгівлі означає розширення асортименту товарів і послуг, розвиток нових секторів, зменшення залежності від окремих ринків і пошук нових географічних напрямів для експорту та імпорту. Загалом світова торгівля являє собою сукупність зовнішньої торгівлі країн світу, в свою чергу зовнішня торгівля, це торгівельні відносини з іншими державами, яка складається з експорту та імпорту.

Світова торгівля є основою міжнародної економічної взаємодії, до якої залучено понад 190 країн, що представляють практично всі національні економіки світу. Це підкреслює її глобальний характер і важливість для забезпечення економічного зростання, розвитку та взаємозв'язку між державами. Структура світової торгівлі охоплює товарну, географічну та галузеву складові, які взаємодіють у складній системі торговельних відносин. Вона постійно змінюється під впливом інновацій, глобалізації, регуляторних реформ і геополітичних подій.

Товарна структура світової торгівлі є відображенням економічної спеціалізації та рівня розвитку країн. Вона охоплює широкий спектр продукції, що включає сировину, промислові товари, продукти сільського господарства та товари з високою доданою вартістю. Сировина відіграє важливу роль у світовій торгівлі, зокрема енергоресурси, такі як нафта і

природний газ, які залишаються основою для багатьох економік, особливо країн-експортерів, наприклад, Саудівської Аравії, Росії та США. Найбільші експортери нафти у світі станом на 2023 рік зображені на рис.2.1. Окрім енергоресурсів, значний обсяг торгівлі припадає на метали, мінерали, деревину та іншу сировину, яка є важливою складовою для промисловості та будівництва [11].

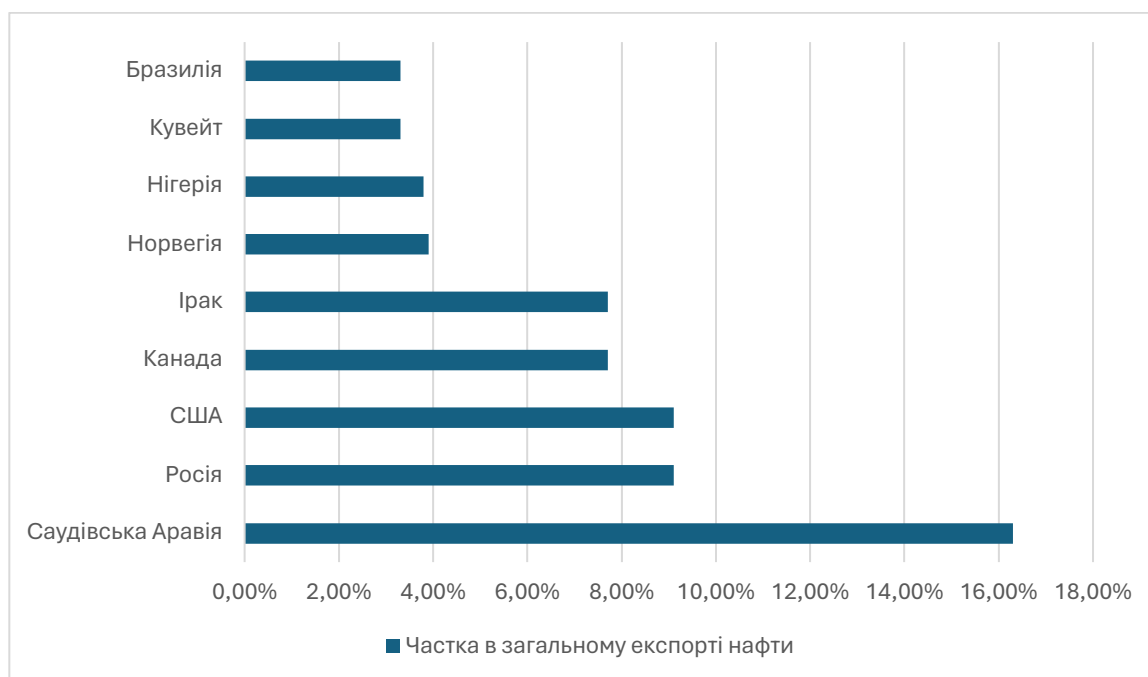

Рисунок 2.1. – Найбільші експортери нафти на Світовому ринку, %, 2023
Джерела: [11].

В свою чергу промислові товари становлять одну з наймасштабніших категорій у світовій торгівлі. Серед них виділяються машини, обладнання, транспортні засоби та будівельні матеріали. Наприклад, автомобілі, літаки та поїзди, які виробляються у таких країнах, як Німеччина, Японія, США та Південна Корея, експортуються по всьому світу. Промислові товари формують основу економіки багатьох розвинених країн, які

спеціалізуються на виробництві та експорті високотехнологічної продукції. Сільськогосподарська продукція, включаючи продовольство, також є важливою складовою світової торгівлі. Зернові культури, фрукти, овочі, м'ясо, кава, какао та інші продукти експортуються великими обсягами з країн, що мають сприятливі кліматичні умови та розвинену аграрну галузь [12]. США, Бразилія, ЄС, Китай та Індія є серед провідних експортерів сільськогосподарської продукції. Найбільші експортери сільськогосподарської продукції зображені на рис. 2.2.

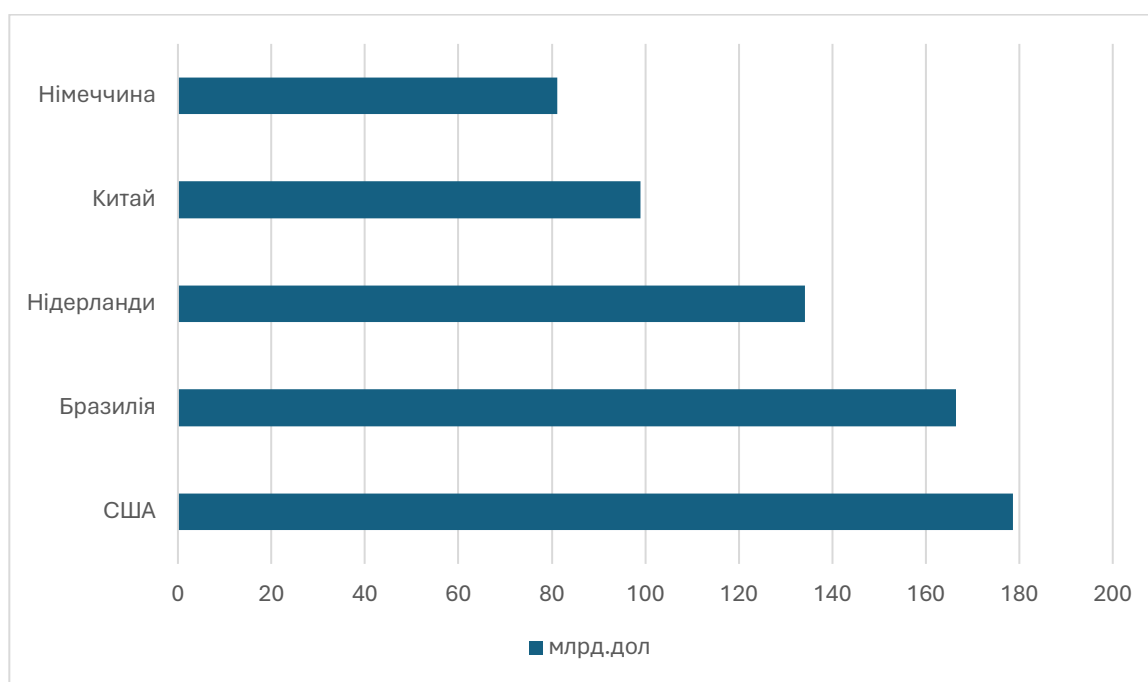

Рисунок 2.2. – Найбільші експортери сільськогосподарської продукції, млрд. дол., 2023 р

Джерела: [12].

Товари з високою доданою вартістю, такі як технологічні вироби, електроніка, фармацевтична продукція та автомобілі, займають дедалі більшу частку світового експорту. Інноваційні товари, такі як комп'ютери,

смартфони, електромобілі, медичне обладнання та програмне забезпечення, демонструють високу динаміку розвитку та попиту на ринках. Лідерами у цій категорії є такі країни, як Китай, США, Німеччина, Тайвань та Південна Корея, які інвестують у науково-дослідницьку діяльність і технологічні розробки.

Важливо зазначити, що зростання частки високотехнологічної продукції у світовій торгівлі підкреслює роль інновацій у сучасній економіці. Крім того, дедалі більша увага приділяється екологічним товарам, таким як сонячні панелі, вітрові турбіни та системи переробки відходів, що сприяють переходу до сталого розвитку. Таким чином, товарна структура світової торгівлі є не лише відображенням економічних процесів, але й індикатором глобальних тенденцій і змін у пріоритетах людства.

Географічна структура світової торгівлі відображає, як розподіляються торговельні потоки між країнами та регіонами світу. Вона формується під впливом економічних, географічних, політичних та соціальних факторів і включає основні торговельні блоки, які здійснюють найбільший обсяг товарообігу. ЄС є одним із найбільших учасників світової торгівлі, займаючи лідируючі позиції як у експорті, так і в імпорті. Європейські країни торгують переважно між собою, що пояснюється спільною економічною політикою, відсутністю митних бар'єрів і єдиним внутрішнім ринком. Основні експортні товари ЄС включають автомобілі, обладнання, фармацевтику, промислову продукцію та сільськогосподарську продукцію. Німеччина, Франція, Італія та Нідерланди є провідними експортерами всередині ЄС. Також ЄС активно торгує з Китаєм, США, Великою Британією та іншими країнами.

У 2022 році провідними світовими експортерами стали Китай із показником експорту в 3,73 трильйона доларів, Сполучені Штати (1,95 трлн доларів), Німеччина (1,6 трлн доларів), Японія (728 мільярдів доларів) та Південна Корея (705 мільярдів доларів) рис 2.3.

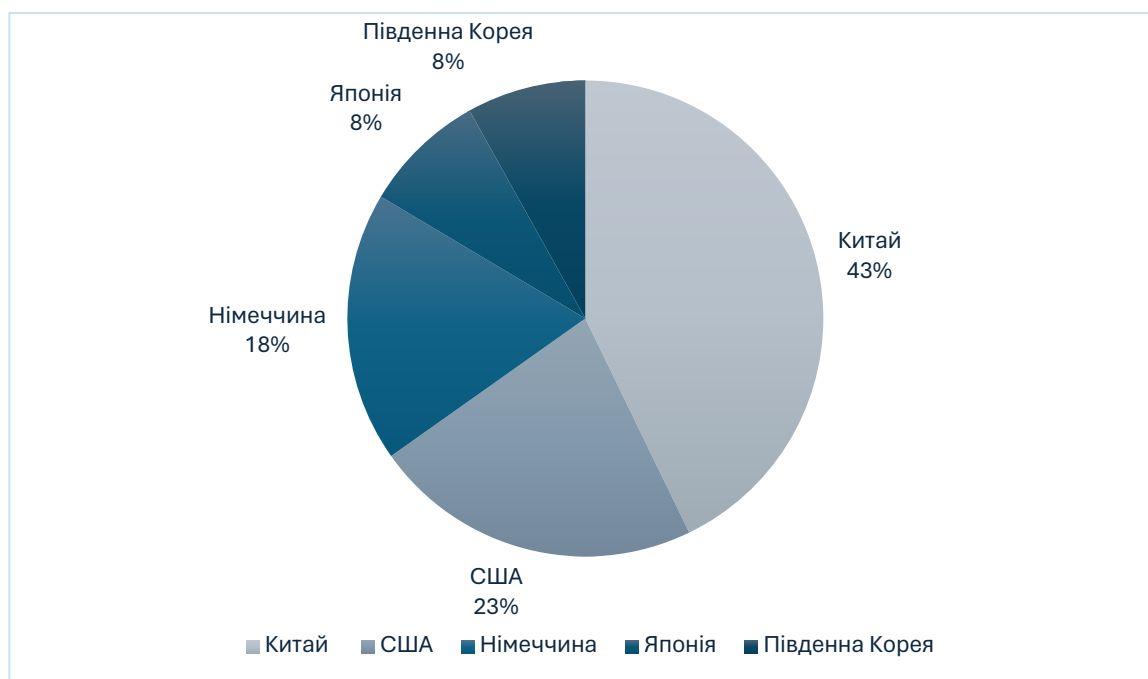

Рисунок 2.3. – Провідні світові експортери, трлн. дол., 2022р

Джерело: [29].

У сфері імпорту в 2022 році ключовими гравцями стали найбільші економіки світу, які демонструють високу залежність від міжнародних поставок товарів і послуг. Лідером за обсягом імпорту залишалися Сполучені Штати Америки, чий показник сягнув 3,12 трильйона доларів. Цей значний обсяг пояснюється масштабною економікою країни, великим внутрішнім споживанням. На другому місці опинився Китай із обсягом імпорту 2,16 трильйона доларів. Хоча Китай є провідним експортером, він також значною мірою імпортує ресурси, необхідні для підтримки його

індустріального виробництва. Німеччина, яка займає третю позицію з обсягом імпорту 1,49 трильйона доларів. Японія, з обсягом імпорту в 819 мільярдів доларів, займає четверте місце. Замикає п'ятірку Франція з обсягом імпорту 799 мільярдів доларів. Франція імпортує широкий спектр товарів, включаючи енергоресурси, автомобілі, промислову техніку, текстиль і сільськогосподарську продукцію. Це пояснюється як високим рівнем споживання у країні, так і її роллю в європейських виробничих і постачальних ланцюгах. Найбільші імпортери у світі зображені на рис. 2.4.

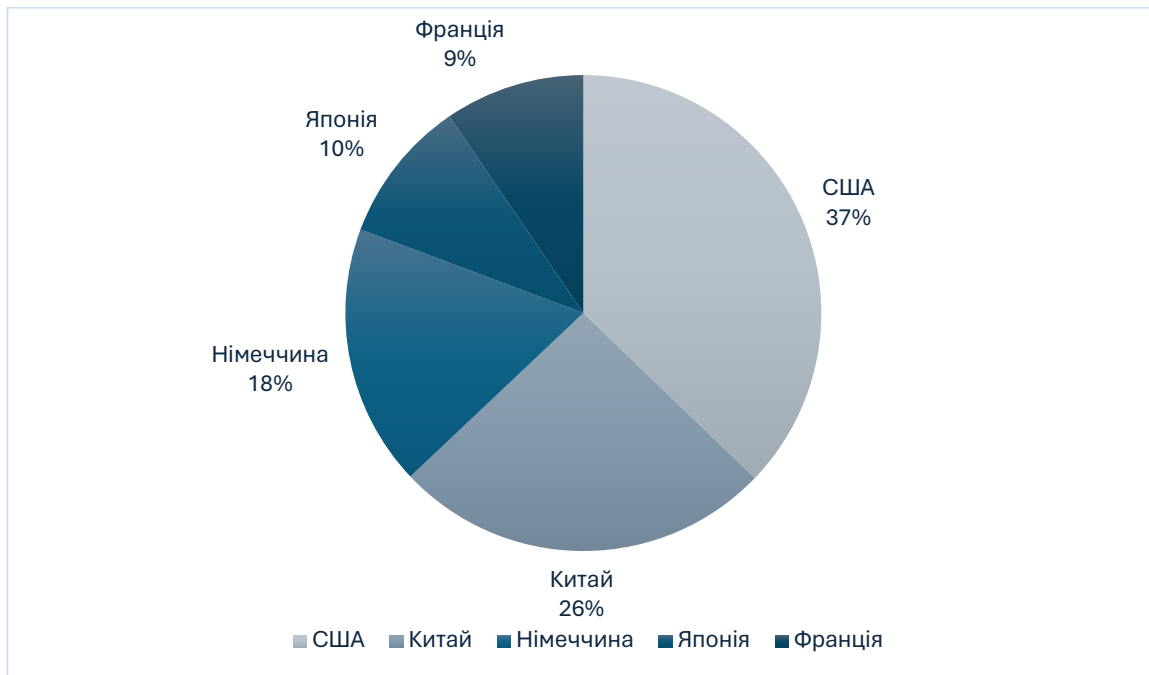

Рисунок 2.4. – Провідні світові імпортери, трлн. дол., 2023р

Джерело: [29].

Загалом, ці країни демонструють важливість імпорту як невід’ємної складової глобальної економіки, яка забезпечує доступ до ресурсів, технологій і товарів, необхідних для підтримання економічного зростання та добробуту населення.

Північна Америка, до складу якої входять США, Канада та Мексика, об'єднана в рамках торговельної угоди USMCA (Угода між США, Мексикою та Канадою). США є найбільшим імпортером у світі, зокрема продукції, такої як електроніка, автомобілі, нафта та текстиль. Експорт із США включає авіакосмічну техніку, програмне забезпечення, сільськогосподарську продукцію та послуги. Мексика є важливим партнером у ланцюгах постачання, особливо в автомобільній промисловості, тоді як Канада зосереджується на експорті енергоресурсів, сировини та промислових товарів. Цей регіон відіграє важливу роль у світовій торгівлі, особливо завдяки високому рівню промислового розвитку.

Ще одним динамічним регіоном світової торгівлі є Азія, де ключовими учасниками виступають Китай, Японія, Південна Корея, Індія та країни АСЕАН (Асоціації держав Південно-Східної Азії). Найбільшим експортером у світі, постачаючи товари, такі як електроніка, текстиль, машинобудівна продукція та інші промислові товари є Китай.

Лідерами торгівлі поруч з Китаєм в азійському регіоні є Японія та Південна Корея, які зосереджені на експорті високотехнологічної продукції, зокрема автомобілів, електроніки, напівпровідників і медичного обладнання. Індія швидко розвивається як потужний експортер послуг, особливо у сфері інформаційних технологій, а також фармацевтичної продукції та текстилю. Країни АСЕАН, такі як В'єтнам, Сінгапур і Таїланд, інтегруються у глобальні ланцюги постачання, розвиваючи промисловість, експорт електроніки та сільськогосподарських товарів.

У формуванні географічної структури торгівлі важливу роль відіграє регіональна інтеграція, забезпечуючи сприятливі умови для економічної співпраці між країнами, які входять до певних економічних блоків. Такі

об'єднання створюють можливості для розвитку спільних ринків, зниження тарифних та нетарифних бар'єрів, гармонізації законодавства і сприяння взаємній торгівлі та інвестиціям.

Європейський Союз є одним із найбільш інтегрованих торговельних блоків у світі. Він має єдиний ринок, який охоплює 27 країн, та спільну торговельну політику, що регулює зовнішньоторговельні відносини зі світом. ЄС забезпечує вільне переміщення товарів, послуг, капіталу та робочої сили між країнами-членами. Спільні митні тарифи і регуляторна гармонізація дозволяють країнам ЄС діяти як єдиний гравець у міжнародній торгівлі, що посилює їхню конкурентоспроможність. Наприклад, угоди про вільну торгівлю з Канадою (СЕТА) і Японією відкривають нові ринки для європейських експортерів.

МЕРКОСУР (Південний загальний ринок) об'єднує країни Південної Америки, включаючи Бразилію, Аргентину, Парагвай та Уругвай, з метою створення спільного ринку та сприяння економічному розвитку регіону. Угода забезпечує зниження митних бар'єрів між країнами-членами, стимулюючи регіональну торгівлю, особливо у сферах сільського господарства, енергетики та промисловості. Попри економічні виклики, пов'язані з різним рівнем розвитку країн-учасниць, МЕРКОСУР має стратегічне значення для регіональної інтеграції, а також для розширення зовнішньоторговельних відносин із ЄС та іншими партнерами.

Усі ці регіональні об'єднання мають спільну мету — зменшення економічних бар'єрів між країнами-членами та створення умов для зростання торгівлі й інвестицій. Водночас вони адаптуються до регіональних особливостей, пропонуючи ефективні рішення для спільних економічних викликів і можливостей. Важливим аспектом регіональної інтеграції є сприяння диверсифікації економіки країн-учасниць.

Розширення доступу до нових ринків дозволяє державам зменшити залежність від обмеженого кола товарів чи послуг, створюючи можливості для розвитку нових галузей і збільшення експорту продукції з вищою доданою вартістю. Наприклад, країни АСЕАН активно впроваджують технології та розвивають виробництво електроніки, тоді як члени МЕРКОСУР використовують інтеграцію для диверсифікації експорту сільськогосподарської продукції. Завдяки цим процесам країни не лише покращують свою конкурентоспроможність на глобальних ринках, але й підвищують стійкість до економічних потрясінь. Регіональна інтеграція формує основу для глобальної торгівлі, посилюючи зв'язки між країнами, стимулюючи інновації та сприяючи економічній співпраці у сучасному багатополлярному світі.

Ключовими характеристиками сучасної структури світової торгівлі є її глобалізованість, інтеграція у глобальні ланцюги доданої вартості та домінування транснаціональних корпорацій. Глобальні ланцюги постачання, у яких окремі етапи виробництва здійснюються в різних країнах, створюють тісний взаємозв'язок між економіками світу. Наприклад, виробництво одного смартфона може включати компоненти з десятків країн, що підкреслює взаємозалежність національних економік. На структуру світової торгівлі впливають також глобальні виклики, такі як пандемії, політична нестабільність, зростання протекціонізму та екологічні загрози. Ці фактори викликають зміни в торговельних потоках, стимулюють переорієнтацію ринків і формують нові пріоритети для країн і регіонів. Щоб країна могла витримати глобальні виклики, варто приділяти більше уваги регіональній та товарній диверсифікації зовнішньої торгівлі, адже розширення торговельних потоків та нарощування власного виробництва зробить країну менш вразливою.

2.2. Світові процеси товарної та регіональної диверсифікації

Світові процеси товарної та регіональної диверсифікації відіграють ключову роль у сучасній глобальній торгівлі, сприяючи стабільності економік і їхньому стійкому розвитку. Ці процеси передбачають урізноманітнення структури експорту та імпорту, розширення географії торговельних зв'язків і зменшення залежності від обмеженого числа товарів або ринків.

Сучасна регіональна економіка стикається з численними викликами, такими як економічні кризи, зміна технологічних трендів і трансформації у світовій торгівлі. У таких умовах важливо спрямовувати зусилля на диверсифікацію економіки регіонів, щоб забезпечити сталий розвиток. Кожен регіон має свої унікальні риси, можливості та обмеження, тому існуючі стратегії диверсифікації не завжди можуть бути легко адаптовані чи ефективно впроваджені в різних умовах. Це особливо стосується гірських територій, які потребують відновлення після війни. Вони стикаються з труднощами, викликаними тривалими накопиченими проблемами, які часто неможливо вирішити самотійно.

Сучасна регіональна економіка, особливо в гірських районах та територіальних громадах, стикається з низкою проблем, що ускладнюють реалізацію стратегій диверсифікації та досягнення бажаних результатів. Незважаючи на багатство природних ресурсів, такі території зазвичай залишаються економічно слабо розвиненими. Серед основних причин цього можна виділити: різноманітність умов, дефіцит ресурсів та інфраструктури, брак координації, ризики та непередбачуваність. Адже гірські регіони мають унікальні природні, географічні, економічні та

соціокультурні характеристики, які створюють суттєві перешкоди для диверсифікації.

Також, варто зазначити, що ефективна диверсифікація потребує наявності фінансових і людських ресурсів, сучасної інфраструктури, а також науково-дослідних спроможностей. Відсутність або низька якість цих елементів значно ускладнюють впровадження нових економічних ініціатив. Адже, для успішної диверсифікації необхідна тісна співпраця між різними зацікавленими сторонами, включаючи державні органи, бізнес, освітні й наукові установи, а також місцеве населення. Недостатня взаємодія та узгодженість між ними часто стають на заваді реалізації стратегій. Сам по собі процес диверсифікації завжди супроводжується ризиками, особливо в періоди економічних трансформацій або криз. Запровадження нових галузей чи зміна економічної структури може спричинити труднощі, пов'язані з конкуренцією, доступом до ринків та швидким технологічним розвитком. Важливо проводити аналіз цих ризиків і розробляти механізми їх ефективного управління.

Оскільки, диверсифікація – це стратегічний процес, спрямований на розширення й урізноманітнення економічної діяльності в регіоні. То вона сприяє розвитку різних секторів економіки, розширенню асортименту товарів і послуг, що виробляються в регіоні, і зменшенню залежності від обмеженого числа галузей чи джерел доходу. Адже якщо економіка концентрується лише на кількох вузькоспеціалізованих галузях, вона стає вразливою до зовнішніх і внутрішніх загроз, таких як зміни в попиті на світових ринках, технологічні зрушення, конкуренція чи природні катаклізми. У таких випадках економічна структура регіону швидко втрачає стійкість [27].

Регіональна диверсифікація орієнтована на розвиток кількох взаємодоповнюючих галузей, які разом забезпечують стабільне й збалансоване зростання. Наприклад, регіон, залежний від видобутку сировини, може розвивати виробництво кінцевої продукції, запроваджувати інноваційні технології та стимулювати розвиток послуг, пов'язаних із цією галуззю. Інший підхід до регіональної диверсифікації передбачає створення галузей із високим інноваційним потенціалом, здатних забезпечити нові джерела доходу. У результаті диверсифікація дозволяє регіональній економіці стати більш стійкою, адаптивною до змін і забезпечує довгостроковий сталий розвиток. Для цього країни заключають торговельні угоди та створюють економічні союзи, щоб розширювати торговельні шляхи на Світовому ринку [27].

Наприклад, торговельна угода USMCA (United States-Mexico-Canada Agreement), укладена між США, Мексикою та Канадою, є оновленою версією Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (NAFTA), яка діяла з 1994 року. Угода набула чинності 1 липня 2020 року і покликана сприяти економічній інтеграції між трьома країнами, забезпечуючи модернізовані правила торгівлі та інвестицій. Основною метою USMCA є підтримка балансу інтересів усіх учасників, зокрема через зміцнення промисловості, захист інтелектуальної власності та створення нових робочих місць [32].

Однією з ключових змін стало посилення правил походження товарів у сфері автомобілебудування. Угода вимагає, щоб щонайменше 75% компонентів автомобіля вироблялися в Північній Америці, що є збільшенням порівняно з 62,5% за NAFTA. Крім того, передбачено, що частина автомобілів повинна вироблятися працівниками, які отримують

мінімальну заробітну плату в розмірі \$16 на годину, що спрямовано на підтримку працівників у США та Канаді.

USMCA також передбачає суттєві зміни у сфері сільського господарства. Угода відкриває ринок Канади для американських молочних продуктів, що раніше було обмежено канадськими квотами. Це дозволяє виробникам молока зі США отримати доступ до канадських споживачів, тоді як Мексика зобов'язалася зберігати нульові тарифи на основні сільськогосподарські товари. У сфері інтелектуальної власності угода встановлює посилений захист авторських прав, патентів та торговельних марок. Наприклад, термін охорони авторських прав було збільшено до 70 років після смерті автора, а також посилено захист фармацевтичних препаратів [32].

USMCA впроваджує нові правила щодо цифрової торгівлі, що раніше були недостатньо регламентовані в NAFTA. Угода передбачає заборону мит на електронні продукти, такі як програми, музика та електронні книги, а також забезпечує захист для компаній, що працюють у сфері електронної комерції. Крім того, USMCA містить положення, спрямовані на сприяння екологічній стійкості та збереженню природних ресурсів, хоча ці аспекти викликали критику з боку екологічних організацій, які вважають їх недостатньо амбітними. Загалом, USMCA є модернізованою торговельною угодою, яка враховує сучасні економічні виклики та тенденції, включаючи розвиток цифрової економіки, зміцнення трудових стандартів і захист інтелектуальної власності. Вона сприяє економічному розвитку трьох країн і зміцнює їхні торговельні зв'язки, одночасно створюючи нові можливості для бізнесу і працівників [32].

В азійському регіоні прикладом регіональної диверсифікації є торговельна стратегія Китаю, яка зосереджена на підтримці експорту через

ініціативу «Один пояс, один шлях», що створює нові торговельні маршрути. Ця стратегія є масштабним економічним і геополітичним проектом, ініційованим Китаєм у 2013 році. Її основною метою є створення глобальної мережі транспортних, торговельних та інфраструктурних зв'язків між Азією, Європою, Африкою та іншими регіонами, щоб посилити економічну інтеграцію, сприяти розвитку торгівлі та зміцнити позиції Китаю на світовій арені. Назва стратегії символізує два основні напрями: «Економічний пояс Шовкового шляху», що охоплює сухопутні маршрути, та «Морський шовковий шлях XXI століття», який включає морські торговельні шляхи [33].

Одним із ключових аспектів стратегії є розвиток транспортної логістики. Наприклад, прокладання швидкісних залізничних маршрутів між Китаєм та Європою скорочує час доставки товарів, сприяючи зростанню торгівлі. Морські маршрути забезпечують більш ефективний експорт китайських товарів до Африки, Південно-Східної Азії та Європи. Енергетична інфраструктура також є важливою частиною BRI. Китай інвестує у будівництво трубопроводів, електростанцій та відновлюваних джерел енергії у країнах-учасниках. Це допомагає забезпечити стабільне постачання енергоресурсів для Китаю та сприяє зміцненню його енергетичної безпеки.

Фінансовим інструментом ініціативи стали великі кредити, які Китай надає країнам-учасникам через державні банки та спеціалізовані фонди, такі як Азійський банк інфраструктурних інвестицій. Однак це часто призводить до зростання боргового навантаження на країни-позичальники, що викликає критику щодо «боргової пастки», яку створює Китай для посилення свого впливу. Крім економічних вигод, ініціатива має геополітичне значення. Вона спрямована на зміцнення позицій Китаю

у світовій торгівлі, розширення його ринків збуту та забезпечення доступу до ресурсів. Завдяки BRI Китай також отримує інструменти для встановлення довгострокового політичного впливу на країни-учасниці. Водночас «Один пояс, один шлях» стикається з критикою з боку деяких країн, які вбачають у цій стратегії засіб для поширення китайського впливу та економічної залежності [33].

Товарна диверсифікація полягає у збільшенні кількості та різноманітності продукції, яка експортується чи імпортується країною. Цей процес допомагає зменшити вразливість економіки до коливань на ринках окремих товарів, таких як енергоресурси чи сировина. Наприклад, країни, які раніше були орієнтовані на експорт сировинних ресурсів (нафта, газ, метали), активно розвивають виробництво продукції з високою доданою вартістю, такої як електроніка, автомобілі, фармацевтичні товари або високотехнологічне обладнання.

Загалом, товарна диверсифікація зовнішньої торгівлі держави може бути ефективно проаналізована та спланована за допомогою матриці Ансоффа (таб. 2.1). Цей інструмент дозволяє оцінити можливості розширення та диверсифікації товарної структури експорту й імпорту, враховуючи як існуючі, так і нові ринки та продукти [13].

Таблиця 2.1. – Матриця Ансоффа

	Існуючі ринки	Нові ринки
Існуючі продукти	Проникнення на ринок	Розвиток ринку
Нові продукти	Розвиток продукту	Диверсифікація

Джерело: [13].

Стратегія проникнення на ринок у контексті зовнішньої торгівлі передбачає збільшення обсягів експорту існуючих товарів на вже освоєних

зовнішніх ринках. Це може бути досягнуто завдяки зниженню експортних витрат, активнішій рекламі, зменшенню мит або поліпшенню логістичних процесів. Наприклад, держава, яка експортує сільськогосподарську продукцію, може збільшити обсяги поставок шляхом укладання довгострокових контрактів із постійними партнерами чи наданням субсидій експортерам.

Стратегія розвитку ринку орієнтується на пошук нових ринків для експорту вже існуючих товарів. Це може бути реалізовано через укладання угод про вільну торгівлю з іншими країнами чи блоками. Наприклад, країна, яка експортує текстиль до Європи, може розширити свою географію експорту, почавши постачання до Африки чи Південної Америки. Цей підхід зменшує залежність від окремих ринків і дозволяє уникнути ризиків, пов'язаних із геополітичними чи економічними змінами.

Стратегія розвитку продукту у зовнішній торгівлі фокусується на створенні нових товарів для існуючих зовнішніх ринків. Це може включати модернізацію продукції, впровадження нових технологій або розробку продуктів із вищою доданою вартістю. Наприклад, країна, яка експортує сировину (зокрема какао чи каву), може почати виробляти та експортувати продукцію перероблення, таку як шоколад чи розчинну каву, зберігаючи при цьому основний ринок збуту.

Найбільш комплексною, але водночас ризикованою, є стратегія диверсифікації, яка передбачає розробку нових продуктів і їхній експорт на нові ринки [26]. Цей підхід дозволяє країні значно урізноманітнити структуру зовнішньої торгівлі, проте вимагає значних інвестицій у дослідження ринку, розвиток виробничих потужностей і маркетинг. Наприклад, країна, яка експортує нафту, може розробляти нові продукти в

секторі відновлюваної енергетики та розширювати їх експорт на ринки, які демонструють попит на «зелені» технології. Таким чином, використання матриці Ансоффа для аналізу товарної диверсифікації зовнішньої торгівлі держави допомагає не лише визначити оптимальні шляхи розширення економічної діяльності, але й оцінити ризики та ресурси, необхідні для реалізації стратегій. Такий підхід сприяє зміцненню економічної стійкості та підвищенню конкурентоспроможності держави у глобальній торгівлі. Товарна диверсифікація є важливим інструментом для забезпечення економічної стабільності та зменшення залежності від обмеженого кола товарів. Країни, які успішно реалізували стратегії диверсифікації, демонструють здатність адаптувати свої економіки до змін на світових ринках. Наприклад, Китай, який раніше орієнтувався на експорт текстилю та недорогих споживчих товарів, став світовим лідером у високотехнологічному секторі, експортує смартфони, напівпровідники та електромобілі. Ця трансформація дозволила Китаю зміцнити свою позицію у глобальній економіці.

Ще одним прикладом товарної диверсифікації є Об'єднані Арабські Емірати, які традиційно залежали від експорту нафти. Завдяки розвитку секторів туризму, авіації та нерухомості, країна змогла значно знизити залежність від нафтогазового сектора, перетворившись на регіональний центр бізнесу та відпочинку. Схожий підхід демонструє Норвегія, яка, будучи значним експортером нафти, активно інвестує у відновлювану енергетику, включаючи вітрові турбіни та технології гідроелектростанцій.

У Південно-Східній Азії В'єтнам, який історично спеціалізувався на експорті рису та кави, став одним із провідних експортерів електроніки завдяки масштабним інвестиціям у виробничу інфраструктуру, зокрема від таких корпорацій, як Samsung. Південна Корея, яка в 1960-х роках

експортувала переважно текстиль, сьогодні є світовим лідером у виробництві автомобілів, смартфонів і напівпровідників.

Південна Америка також демонструє приклади успішної диверсифікації. Бразилія, традиційно відома як експортер сировини, розвинула авіабудівну галузь, а її компанія Embraer стала одним із провідних виробників цивільних літаків. В Африці Руанда, що залежала від експорту кави та чаю, зробила ставку на розвиток ІТ-індустрії та екотуризму, відкриваючи нові можливості для економічного зростання.

У сучасних умовах глобалізації світові процеси товарної та регіональної диверсифікації відіграють ключову роль у формуванні стійких і конкурентоспроможних економік. Товарна диверсифікація дозволяє країнам зменшувати залежність від окремих секторів економіки, розширювати асортимент продукції та інтегруватися в нові сегменти світового ринку, забезпечуючи додану вартість і створюючи нові робочі місця. Водночас регіональна диверсифікація сприяє зниженню ризиків, пов'язаних із географічною концентрацією торгівлі, і відкриває можливості для розвитку нових ринків та партнерств. Завдяки інтеграції до міжнародних торговельних об'єднань, таких як ЄС, АСЕАН, USMCA, держави отримують доступ до ширших торговельних мереж і підвищують свою економічну стійкість. Світові процеси товарної та регіональної диверсифікації демонструють важливість стратегічного підходу до формування структур зовнішньої торгівлі. Однак для ефективного реалізації цих процесів важливу роль відіграє економічна політика країн. Держави можуть активно впливати на диверсифікацію через створення сприятливих умов для бізнесу, стимулювання інвестицій у нові галузі, розвиток інфраструктури та інтеграцію у міжнародні торговельні мережі. Саме економічні політики визначають здатність країни адаптуватися до змін у

глобальній економіці, сприяти модернізації виробництва і формувати конкурентні переваги на міжнародних ринках.

2.3. Економічні політики країн у стимулюванні диверсифікації експорту

Економічна політика, орієнтована на диверсифікацію зовнішньої торгівлі, стала фундаментом експортно-орієнтованої індустріалізації, яку обрали та успішно впровадили держави Східної та Південно-Східної Азії, відомі як нові індустріальні країни. Їхній досвід у трансформації виробничих секторів і міжнародної торгівлі дозволив сформулювати найефективніші методи й підходи. Вони є прикладом того як в світовій торгівлі країни впроваджують економічні політики, щоб стимулювати диверсифікацію зовнішньої торгівлі. Серед основних — застосування ринкових механізмів із наданням стимулів і переваг для експортерів, залучення приватного сектору як рушійної сили диверсифікаційних змін, значні інвестиції в транспортну та телекомунікаційну інфраструктуру, спрощення доступу до іноземних технологій через пільгові тарифи та звільнення від податків, створення спеціалізованих зон із привілеями для експортерів, які відповідають нормам ГАТТ/СОТ. Додатково стимулювалися прямі іноземні інвестиції через податкові переваги, надавався доступ до інформації про вихід на міжнародні ринки, а також запроваджувалася так звана "експортна дисципліна".

Ця дисципліна полягала у підтримці нових виробничих секторів за умови збільшення обсягів експорту. Підприємства, отримуючи тимчасовий захист від держави, мали забезпечити виконання

встановлених зобов'язань щодо експорту продукції. Такий підхід заохочував компанії швидко адаптуватися до умов міжнародної конкуренції. Усі ці заходи доповнювалися забезпеченням макроекономічної стабільності: уряди контролювали рівень інфляції, дотримувалися фіскальної дисципліни, підтримували стабільність національної валюти та сприяли заощадженню серед населення. Завдяки цим зусиллям країни змогли утримувати високі позиції в міжнародній торгівлі в довгостроковій перспективі. Досвід багатьох країн, що обрали та успішно впровадили стратегію експортно-орієнтованої індустріалізації, демонструє, що диверсифікація зовнішньої торгівлі є важливою умовою забезпечення випереджаючого економічного зростання. З 70-х років ХХ століття низка нових індустріальних країн Східної та Південно-Східної Азії здійснила глибоку структурну трансформацію своїх економік завдяки цілеспрямованій інноваційній політиці розвитку виробничо-експортного потенціалу.

Досягнуті успіхи дали змогу уряду Південної Кореї на початку 1970-х років зосередитися на селективній підтримці розвитку та експорту галузей важкої й хімічної промисловості. З одного боку, цьому сприяли внутрішні передумови: активне зростання трудомістких секторів на попередньому етапі майже вичерпало надлишок робочої сили, що спричинило підвищення її вартості. З іншого боку, зовнішні фактори полягали у зростанні конкуренції на міжнародних ринках для продукції, яка складала основну частину корейського експорту. Пріоритетні галузі отримали значні фінансові переваги, зокрема прямі податкові пільги та доступ до недорогих кредитів, тоді як раніше встановлені стимули залишалися чинними для всіх експортерів. Проте протягом першого десятиріччя реалізації нової стратегії, орієнтованої на підтримку

високотехнологічного експорту, економіка зіткнулася з низкою викликів. Серед них – суттєве підвищення рівня інфляції та зростання дефіциту торговельного балансу, що було зумовлено потребами виробників важкої промисловості в значних обсягах імпортного інноваційного обладнання та проміжних матеріалів для забезпечення виробничих процесів.

З середини 1980-х років Південна Корея досягла не лише значного зростання обсягів експорту, але й суттєво диверсифікувала структуру своїх зовнішніх поставок. Частка таких товарів, як електричне обладнання та судна, зросла, а згодом до них додалися напівпровідники й автомобілі. Наприклад, у 1980 році одяг займав 15,9% корейського експорту, але вже у 2000 році ця частка скоротилася до 2,7%, а до 2010 року одяг взагалі перестав входити до десятки ключових експортних позицій. Натомість частка напівпровідників збільшилася з 2,5% у 1980 році до 15,1% у 2000 році і становила 10,9% у 2010 році. Частка суднобудування зросла з 3,5% до 10,5% за аналогічний період. Загальний обсяг експорту піднявся з 17,5 млрд до 466,4 млрд доларів США, що еквівалентно зростанню в 26,7 разів [34].

Частка експорту товарів і послуг у ВВП Кореї також зазнала значного підвищення: з 2,6% у 1960 році до 28,5% у 1980 році, 35,0% у 2000 році та 42,2% у 2016 році. Протягом 1990–2016 років скорочення ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності відбулося лише двічі – під час економічних криз 1998 року та 2009 року, коли показники знизилися на 5,1% і 1,2% відповідно. У середньому цей показник зростав на 6,1% щорічно впродовж зазначеного періоду. Попри значні досягнення у вертикальній диверсифікації зовнішньої торгівлі, Південна Корея також стикається із певними викликами на сучасному етапі. Вони є результатом послідовного впровадження політики, спрямованої на експортно-

орієнтовану індустріалізацію, і вимагають адаптації до нових економічних умов [34].

Диверсифікація експорту в Південній Кореї відбувалася відповідно до моделі U-кривої: після суттєвих змін у структурі зовнішніх поставок і збільшення частки високотехнологічної продукції, експортна діяльність почала концентруватися на окремих категоріях товарів. Це підтверджується зростанням частки десяти провідних експортних груп із 47,3% у 1980 році до 61,9% у 2010 році. Така динаміка, разом із збільшенням частки експорту у структурі ВВП, підвищила залежність економічного зростання країни від коливань на світових ринках, що стало особливо очевидним під час фінансово-економічної кризи 2007–2009 років [34].

На поточному етапі уряд Південної Кореї зосереджується на стимулюванні внутрішнього попиту. Завдяки високим доходам населення та значному середньому класу, розвиток внутрішнього споживання розглядається як потенційна альтернатива експортній орієнтації в умовах несприятливих прогнозів для глобальної економіки. Водночас, попри наявні виклики, корейський досвід наочно показує, що цілеспрямована експортно-орієнтована стратегія, побудована на принципах вертикальної диверсифікації, сприяла не лише зміцненню зовнішньоекономічної активності, але й забезпечила стійке економічне зростання, підтримуючи макроекономічну стабільність. У поточних умовах уряд Південної Кореї зосередився на стимулюванні внутрішнього попиту. Для країни з високим рівнем доходів та розвиненим середнім класом акцент на внутрішнє споживання може стати ефективною альтернативою експортній залежності, особливо на тлі несприятливих прогнозів для світової економіки. Водночас, незважаючи на існуючі труднощі, досвід Кореї

переконливо показує, що цілеспрямована стратегія зростання експорту, побудована на принципах вертикальної диверсифікації, не лише посилила розвиток зовнішньоекономічної сфери, а й забезпечила динамічне зростання національної економіки за умов збереження макроекономічної стабільності.

Залучення ресурсного потенціалу стало основою стратегії диверсифікації зовнішньої торгівлі у країнах Південно-Східної Азії, таких як Малайзія та Індонезія. На початкових етапах уряди цих держав активно впливали на діяльність експортерів, щоб стимулювати економічну диверсифікацію. На відміну від Південної Кореї та Тайваню, де акцент робився на високотехнологічну продукцію, у Малайзії й Індонезії перевага надавалась розвитку нових видів сільськогосподарської продукції, наприклад пальмової олії в Малайзії, та освоєнню природних ресурсів, таких як виробництво деревини тропічних порід в Індонезії чи рибних продуктів у Таїланді. Ця стратегія насамперед мала горизонтальний характер.

Окрім розвитку промислових підприємств, орієнтованих на експорт або заміщення імпорту, важливим аспектом індустріалізації було впровадження первинної обробки сировини та використання ресурсномісткого виробництва. Згодом ці країни поступово відмовилися від статичних переваг, що базувались на природних ресурсах, і почали впроваджувати заходи для підвищення продуктивності праці. У Малайзії, наприклад, було прийнято закон про інвестиційні стимули, який передбачав податкові пільги, зниження митних тарифів для експортерів і зменшення ввізного мита на обладнання, що використовувалося для виробництва експортної продукції.

Ключовим елементом зовнішньоторговельної політики стало створення вільних торгових зон, які сприяли залученню іноземного капіталу в експортно орієнтовані галузі. Диверсифікаційні зміни в значній мірі спиралися на прямі іноземні інвестиції, тоді як роль внутрішньої фінансової системи залишалася другорядною. Основні елементи малайзійської стратегії узагальнені на рис. 2.5. Відмінною рисою малайзійської моделі було активне залучення держави до впровадження змін.

Рисунок 2.5. – Ключові елементи малайзійської стратегії диверсифікації

Джерело: узагальнено автором на основі [34]

У результаті цих заходів Малайзії вдалося скоротити частку сировинної продукції (зокрема каучуку та олова) у своєму експорті та збільшити обсяги поставок продукції з вищою доданою вартістю, включаючи електронне й телекомунікаційне обладнання. Економічна політика багатьох країн спрямована на стимулювання диверсифікації як ключового чинника забезпечення економічної стійкості, зниження

залежності від окремих ринків або товарів та створення передумов для довгострокового розвитку. Основні інструменти таких політик охоплюють інновації, підтримку секторів із високою доданою вартістю, розширення географії торгівлі, укладання міжнародних угод та інституційну підтримку бізнесу. Серед головних показників макроекономічної стабільності, які сприяли успішній реалізації політики диверсифікації (рис. 2.6), можна виділити наступні: рівень інфляції, який є одним з ключових характеристик стабільного макроекономічного середовища в економіках нових індустріальних країн (НІК) був низький і передбачуваний рівень інфляції, що спостерігався у кожній з цих країн протягом періодів формування їхнього виробничо-експортного потенціалу. Значна увага приділяється фіскальній політиці. Важливою особливістю економічного розвитку НІК, яка вважається їхньою основною перевагою, є високий рівень інвестицій і заощаджень у співвідношенні до ВВП, що суттєво перевищує показники інших країн, що розвиваються. Одним із важливих елементів монетарної політики НІК було ефективне використання валютного курсу для захисту зовнішньоторговельного сектору та підтримки конкурентоспроможності експорту.

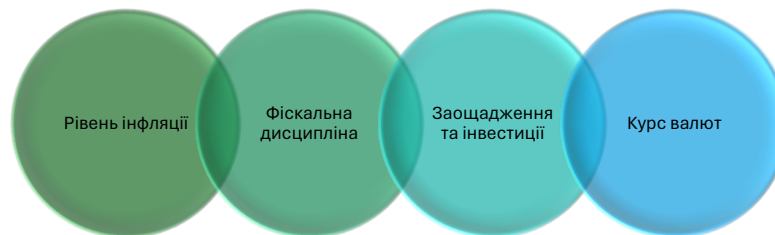

Рисунок 2.6 – Показники макроекономічної стабільності, для реалізації політики диверсифікації

Джерела :узагальнено автором на основі [27,34]

Один із головних напрямів економічної політики – це стимулювання інновацій та технологій. Наприклад, США активно інвестують у наукові дослідження, розвиток штучного інтелекту, зеленої енергетики та біотехнологій, що дозволяє створювати нові ринки та знижувати залежність від традиційних секторів. Аналогічно, Південна Корея інвестує в робототехніку та електромобілі, зміцнюючи свою позицію на міжнародному ринку високотехнологічних товарів.

Розвиток секторів із високою доданою вартістю є ще одним пріоритетом. Наприклад, Німеччина, реалізуючи стратегію «Індустрія 4.0», зосереджується на автоматизації виробництва та інтелектуальних системах, що забезпечує високий рівень диверсифікації економіки. Водночас країни, які мають значний аграрний або сировинний потенціал, впроваджують політики підтримки обробної промисловості для створення продукції з більшою доданою вартістю.

Регіональна диверсифікація також є важливим елементом. Європейський Союз, наприклад, розвиває програми співпраці з країнами Східної Європи та Африки, відкриваючи нові ринки для експорту. Китай активно просуває ініціативу «Один пояс, один шлях», яка дозволяє розширити доступ до ринків Азії, Європи та Африки, диверсифікувати зовнішню торгівлю та забезпечити стабільність економічного зростання. Укладання угод про вільну торгівлю є ефективним способом розширення можливостей для експорту. Канада та Мексика, наприклад, успішно використовують USMCA для диверсифікації своїх економік, орієнтуючись не лише на сировину, але й на продукцію обробної промисловості.

Інституційна підтримка бізнесу є невід’ємною частиною політики стимулювання диверсифікації. Уряди створюють спеціалізовані інституції, такі як експортно-кредитні агентства, торговельні

представництва та офіси з просування експорту. Японія активно підтримує свої компанії через експортно-імпортні банки, які сприяють виходу продукції на нові ринки, а також фінансує проекти для розширення товарної та географічної структури торгівлі. Загалом економічні політики, спрямовані на стимулювання диверсифікації, дозволяють країнам створювати стійкі економічні моделі, адаптуватися до змін на світових ринках, зменшувати ризики залежності від окремих галузей і ринків та забезпечувати довгострокове економічне зростання. Диверсифікація дозволяє зменшити залежність від обмеженого кола товарів чи ринків, сприяє урізноманітненню експортних потоків і розширенню географії торговельних відносин. Завдяки диверсифікації держави отримують можливість адаптуватися до змін у світових економічних умовах, знижувати ризики, пов'язані з нестабільністю на окремих ринках, і розвивати галузі з високою доданою вартістю.

Історичний досвід показує, що країни, які активно впроваджували політику товарної та регіональної диверсифікації, такі як Південна Корея, Малайзія чи Індонезія, досягли значних успіхів у формуванні стійких економік і забезпеченні зростання експорту. Водночас диверсифікація вимагає стабільного макроекономічного середовища, значних інвестицій у технології, інфраструктуру та людський капітал, а також підтримки з боку держави через цілеспрямовану політику стимулювання.

Диверсифікація дозволяє забезпечити збалансований розвиток економіки, зберігаючи конкурентні переваги та відкриваючи нові можливості для інтеграції у світові ринки. Таким чином, диверсифікація залишається ключовим елементом ефективної стратегії розвитку зовнішньої торгівлі в умовах динамічних змін у глобальному економічному середовищі.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНИ

3.1. Структурні особливості України у світовій торгівлі

Структурні особливості України у світовій торгівлі визначаються сировинною спрямованістю експорту, високою залежністю від зовнішніх ринків та географічною концентрацією торговельних відносин. Основу експорту України складають сільськогосподарська продукція, метали та мінеральна сировина. Металургійна продукція, включаючи сталь, чавун та вироби з чорних металів, становить близько 20% експорту. Сільське господарство є ключовим сектором, який забезпечує понад 40% загального експорту, зокрема за рахунок зернових культур, таких як пшениця і кукурудза, а також соняшникової олії.

Сучасне виробництво сільськогосподарської продукції в Україні супроводжується постійним зростанням витрат, що, разом із підвищенням цін на продукцію, загострює проблему імпортової залежності у харчовій галузі. Це також ускладнює забезпечення продовольчої безпеки. За даними світового рейтингу продовольчої безпеки, який враховує природні чинники, Україна займає 63 місце серед 113 країн, що свідчить про необхідність комплексного вирішення низки актуальних проблем. Серед головних причин низького рівня продовольчої безпеки можна виділити значну корупцію, низький рівень валового продукту на душу населення, недостатнє фінансування досліджень у аграрному секторі, а також обмежений доступ фермерів до доступних кредитних ресурсів. Усі ці фактори негативно впливають на конкурентоспроможність сільського господарства й уповільнюють його

подальший розвиток. Проте Україна має і суттєві переваги, які можуть бути використані для покращення ситуації. До таких переваг належить висока якість вітчизняних харчових продуктів, помірні тарифи на імпорт агропродукції, а також наявність програм, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки. Ці аспекти можуть стати основою для вирішення існуючих проблем у харчовій галузі. За умови реалізації системного підходу країна зможе не тільки гарантувати стабільну продовольчу безпеку, але й закріпити свої позиції серед провідних виробників аграрної продукції у світі [8].

Україна має високу залежність від зовнішніх ринків, адже частка експорту у ВВП перевищує 35%, що свідчить про значну відкритість економіки. Водночас залежність від цін на сировинні товари робить її вразливою до коливань світової кон'юнктури. Географічно основним торговельним партнером України є Європейський Союз, який забезпечує близько 40% експорту. Основні покупці – Німеччина, Польща, Нідерланди та Італія. Інші важливі ринки включають Китай, Туреччину та країни Близького Сходу й Африки. Структура торгівлі України залишається недостатньо диверсифікованою, із переважанням сировинних товарів. Проте сектор ІТ демонструє швидке зростання, збільшуючи свій внесок у загальний експорт послуг. Одночасно країна залежить від імпорту енергоносіїв, таких як природний газ, нафта та нафтопродукти. Після 2014 року було реалізовано політику диверсифікації енергопостачання, що включала реверсні потоки газу з країн ЄС, значно зменшивши залежність від російського імпорту.

Розвинена транспортна інфраструктура, включаючи морські порти й залізничні перевезення, відіграє важливу роль у забезпеченні експорту, однак військовий конфлікт ускладнив логістику в регіонах, які раніше

були ключовими експортними вузлами. Торговельна політика України зосереджена на інтеграції у світову економіку через угоди, такі як зона вільної торгівлі з ЄС, а також на розширенні співпраці з країнами Азії, Близького Сходу та Африки, щоб зменшити регіональну концентрацію торгівлі. Основними викликами для України залишаються залежність від сировинного експорту, нестабільність світових ринків та геополітичні ризики. Подальший розвиток високотехнологічних галузей, модернізація інфраструктури та диверсифікація торговельних потоків є необхідними кроками для зміцнення конкурентоспроможності країни на світовому ринку.

Оскільки Україна є одним з основних постачальників агропродукції у світі, то через війну світ відчув стрімке підвищення цін в цьому секторі, але з часом спостерігається зниження цін. Це пояснюється поліпшенням прогнозів врожайності та частковим відновленням експорту через чорноморські порти України. Крім того, збільшення пропозиції ріпакової, пальмової та соняшникової олії з різних регіонів світу разом зі зниженням попиту на ці товари сприяє зменшенню їхньої вартості. Одночасно з цим у молочному секторі основними факторами зниження цін є скорочення попиту на вершкове масло й сухе молоко, а також збільшення поставок молочної продукції з Нової Зеландії на початку нового виробничого сезону. Аналогічно, падіння цін на м'ясо зумовлене зростанням пропозиції м'яса птиці, яловичини й баранини, що збігається зі зниженням закупівель з боку основних імпортерів [8].

Українська зовнішня торгівля товарами продовжує скорочуватися за всіма основними групами як у фізичному, так і вартісному вимірі, за винятком імпорту енергоносіїв. Експорт зменшився на 28 % (до 25,7 млрд дол.), тоді як імпорт скоротився на 19 % (до 30 млрд дол.) станом на 2022

рік. Це призвело до збільшення негативного сальдо до 4,4 млрд дол., що переважно обумовлено зростанням витрат на ввезення енергоносіїв, машин, обладнання та продукції хімічної промисловості.

Структура експорту України залишається відносно стабільною, з чітким домінуванням продовольчих товарів і аграрної продукції, які становлять найбільшу частку – 45 % від загального обсягу. Ця категорія включає експорт зернових культур, таких як пшениця та кукурудза, соняшникову олію та інші сільськогосподарські товари, які є традиційно конкурентоспроможними на світовому ринку. На другому місці за обсягами експорту перебувають метали та вироби з них, які забезпечують 17 % від загального обсягу. Ця група товарів включає чорні метали, зокрема сталь і чавун, а також продукцію металургійної промисловості, що експортується до країн Європи, Азії та Близького Сходу.

Машини, обладнання та транспортні засоби займають 10,5 % у структурі експорту. Ця категорія охоплює різноманітну техніку, транспортні засоби, електротехнічне обладнання та інші види продукції машинобудування, які експортуються переважно до країн Європейського Союзу та СНД. Частка мінеральних продуктів у структурі експорту становить 10 %. Сюди входять залізна руда, вугілля, сіль та інші мінеральні ресурси, які є важливим елементом українського експорту.

Загальна структура експорту України демонструє значну залежність від сировинних товарів і продукції з низьким рівнем доданої вартості. Водночас стабільність цих показників свідчить про сталий попит на українську продукцію на зовнішніх ринках. Графічне зображення структури експорту наведено на рис. 3.1, який візуально ілюструє розподіл ключових товарних груп у загальному експортному потоці країни.

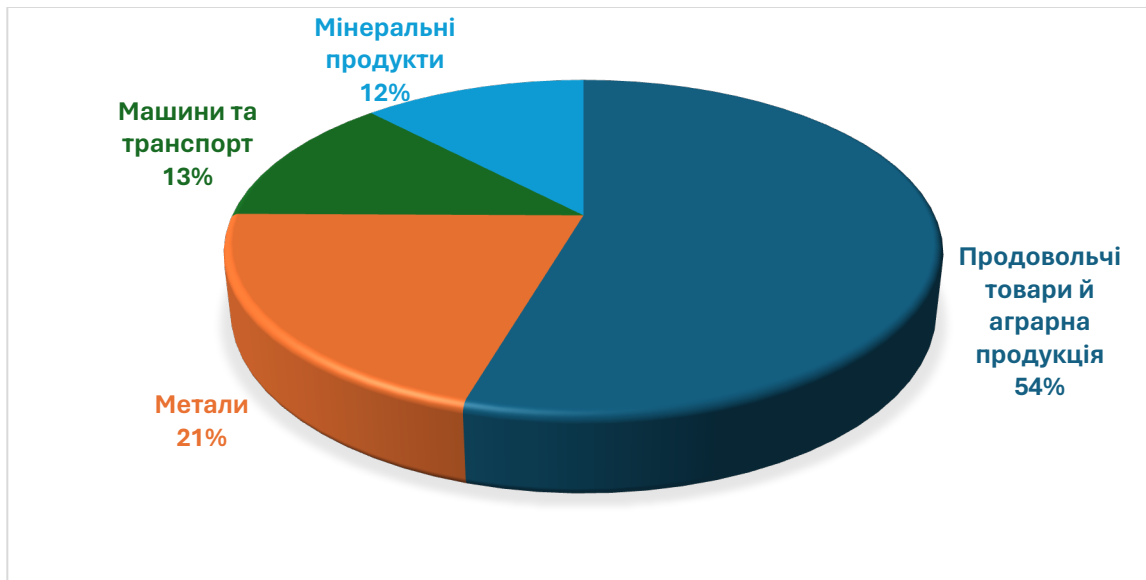

Рисунок 3.1. – Структура українського експорту, %, 2022 рік

Джерело: [17].

Структура імпорту України характеризується домінуванням кількох ключових товарних груп, які забезпечують потреби економіки та населення. Найбільшу частку в імпорті становлять машини й обладнання, які займають 28 % від загального обсягу. Ця категорія включає промислове устаткування, транспортні засоби, електротехнічну продукцію та інші види техніки, необхідні для виробничих процесів, модернізації інфраструктури та задоволення споживчих потреб. На другому місці серед імпортованих товарів перебувають енергоресурси, які становлять 25 % від загального обсягу імпорту. Сюди входять природний газ, нафта, нафтопродукти та інші види енергоносіїв, які є критично важливими для забезпечення стабільної роботи енергетичного сектору та промисловості України [17].

Хімічна продукція займає 18 % у структурі імпорту. Ця категорія охоплює фармацевтичні препарати, мінеральні добрива, полімери та інші хімічні матеріали, які використовуються в аграрному секторі, виробництві

та медицині. Продовольчі товари та сільськогосподарська продукція складають 11 % імпорту. До цієї групи належать харчові продукти, напої, готові харчові вироби та сировина, що не виробляється в достатніх обсягах усередині країни. Попри економічні труднощі, відбулося зростання імпорту енергоносіїв, що пов'язано з підготовкою до опалювального сезону та підвищенням енергетичних потреб країни. Водночас спостерігалось збільшення експорту зернових культур, що свідчить про поступове відновлення аграрного експорту на тлі вирішення логістичних проблем. Також значно зріс обсяг постачання української електроенергії до Європейського Союзу, що допомагає зменшити залежність країн ЄС від російського газу. Ці досягнення підтверджують ефективність зусиль України у впровадженні нових логістичних рішень і забезпеченні стабільності зовнішньоторговельної діяльності [17]. Візуальне відображення розподілу основних груп імпортованих товарів наведено на рисунку 3.2, що демонструє актуальні тенденції у структурі імпорту країни.

Рисунок 3.2. – Структура українського імпорту, %, 2022 рік

Джерело: [17].

Географічна структура зовнішньої торгівлі України характеризується поступовим зростанням частки експорту до Європейського Союзу, яка досягла 61 %, а частка імпорту з ЄС становить 48 %. Сумарний товарообіг між Україною та Євросоюзом наразі складає 53,7 %, що наближається до показників внутрішньої торгівлі деяких країн-членів ЄС, таких як Польща (63,7 %), Болгарія (63,3 %), Литва (62,7 %) та Естонія (58,4 % у 2021 році) [22].

Скасування Європейським Союзом обмежень на український експорт створює умови для зміцнення конкурентоспроможності продукції України на європейських ринках. Це сприяє збільшенню поставок енергоресурсів, продовольчих товарів, сировини для виробництва, а також капітального обладнання й комплектуючих до нього. Така підтримка є важливим кроком у зміцненні економічних зв'язків України з ЄС та інтеграції в європейський економічний простір. Скорочення обсягів ввезення капітального обладнання, споживчих товарів, промислових матеріалів і сільськогосподарської продукції супроводжувалося зростанням імпорту критично важливих паливно-мастильних матеріалів.

Частка країн СНД у зовнішньоторговельних зв'язках України скоротилася до 10 %, при цьому загальний товарообіг з цим регіоном зменшився на 45 %. Експорт до країн СНД впав до 6 %, а імпорт – до 13 %. Загальні обсяги експорту знизилися на 59 % (до 1,6 млрд доларів США) через скорочення поставок промислових матеріалів, капітального обладнання та аграрної продукції. Імпорт із країн СНД зменшився на 36 % (до 3,9 млрд доларів США), переважно через зниження ввезення паливно-мастильних матеріалів і промислових товарів. Товарообіг із Казахстаном зменшився на 27 %, при цьому експорт скоротився на 35 %, а імпорт – на

23 %. Основу імпорту з цієї країни складають паливно-мастильні та промислові матеріали, тоді як Україна експортує до Казахстану продовольчі товари, капітальне обладнання й комплектуючі, а також промислові матеріали [19].

Погіршення показників зовнішньої торгівлі України значною мірою зумовлене наслідками військової агресії з боку Росії, суттєвим інфляційним тиском як всередині держави, так і на міжнародному рівні, впливом високої порівняльної бази попереднього року, а також ситуацією на глобальних ринках, які формують основу для українського експорту й імпорту. Тривалі зусилля, спрямовані на усунення дефіциту пального та пошук нових шляхів експорту аграрної продукції, сприяли зростанню імпорту енергоресурсів і експорту зернових у липні, порівняно з попереднім місяцем. Збільшення обсягів постачання електроенергії з України до держав ЄС підтримує розвиток енергетичного сектору країни та частково компенсує потребу Євросоюзу в російському газі, який використовується для генерації електроенергії. Прискорення інтеграції України у торговельні відносини з ЄС підтверджується посиленням економічної співпраці з країнами Союзу. Частка торгівлі між Україною та Євросоюзом поступово досягає рівня, характерного для окремих членів ЄС, таких як Польща, Болгарія, Литва та Естонія, у їхніх внутрішніх торговельних відносинах.

Отже, Україна має виразні структурні особливості у світовій торгівлі, які зумовлені її економічною спеціалізацією, географічним розташуванням, природними ресурсами та геополітичними обставинами. Основу експорту країни складають сировинні товари, зокрема аграрна продукція, метали та мінеральна сировина, що забезпечує значну частку надходжень у зовнішньоторговельному балансі. Водночас структура

імпорту демонструє високу залежність від енергоресурсів, промислового обладнання та хімічної продукції, що вказує на потребу в модернізації промисловості та диверсифікації економіки. Географічно зовнішня торгівля України орієнтована на Європейський Союз, що став основним торговельним партнером країни, замінивши раніше домінуючу роль країн СНД. Це зумовлено як геополітичними змінами, так і торговельними угодами, які відкрили доступ українських товарів до ринків ЄС. Попри позитивні зрушення, торгівля все ще залишається залежною від сировинного експорту та вразливою до коливань світових цін на базові товари. Для посилення позицій України у світовій торгівлі важливим є перехід до експорту продукції з високою доданою вартістю, розвиток внутрішньої інфраструктури, залучення інвестицій та зміцнення співпраці з новими ринками за межами Європи. Інтеграція у глобальні виробничі ланцюги, модернізація економіки та впровадження інновацій можуть забезпечити стабільність та конкурентоспроможність української зовнішньої торгівлі у довгостроковій перспективі.

Враховуючи виклики та можливості, які визначають структурні особливості України у світовій торгівлі, постає необхідність формування чітких національних пріоритетів, спрямованих на диверсифікацію як регіональної, так і товарної структури зовнішньоторговельної діяльності. Залежність від сировинного експорту та вузької географічної концентрації торгівлі вимагає комплексного підходу до розвитку економіки, який включатиме розширення співпраці з новими ринками, стимулювання виробництва продукції з високою доданою вартістю та підвищення конкурентоспроможності українських товарів.

Значущість диверсифікації полягає у зниженні ризиків, пов'язаних із нестабільністю світових цін на основні експортні товари та залежністю від

обмеженої кількості ринків збуту. Сучасні умови глобалізації та інтеграції вимагають від України розробки стратегій, що орієнтовані на забезпечення стійкого економічного зростання та ефективного використання наявних ресурсів.

3.2. Національні пріоритети регіональної та товарної диверсифікації

Національні пріоритети регіональної та товарної диверсифікації України зосереджені на зміцненні економічної стійкості, сприяттні збалансованому регіональному розвитку та переході до економіки з високою доданою вартістю. У сфері товарної диверсифікації Україна активно розширює експортну базу та зменшує залежність від експорту сировинних ресурсів. Основні ініціативи включають стимулювання виробництва з доданою вартістю, укладання торговельних угод та зміцнення внутрішніх виробничих можливостей. Наприклад, було запроваджено мінімальні експортні ціни на основні сільськогосподарські товари для захисту вітчизняних виробників і оптимізації економічної віддачі. Крім того, стратегічні торговельні угоди, такі як імпорт зрідженого природного газу (LNG) із США, спрямовані на диверсифікацію енергетичних постачань та зниження залежності від традиційних джерел.

Диверсифікація економіки України, особливо зовнішньої торгівлі, є важливим стратегічним завданням для забезпечення економічної стійкості та адаптації до сучасних викликів глобалізації, геополітичної нестабільності та економічних трансформацій. Основна увага приділяється енергетичному сектору, розвитку зовнішньої торгівлі та підвищенню частки продукції з високою доданою вартістю в експорті.

У сфері енергетики ключовим завданням стало зменшення залежності від російських енергоносіїв, що раніше створювало значні ризики для енергетичної безпеки країни. Одним із найважливіших напрямків стало диверсифікація постачання природного газу через реверсні потоки з Європи, що почали впроваджуватися після 2014 року. Окрім того, Україна працює над диверсифікацією джерел постачання ядерного палива для атомних електростанцій, поступово збільшуючи частку поставок від компанії Westinghouse. Важливу роль у диверсифікації відіграють також міжнародні проєкти з транспортування нафти та природного газу з країн Каспійського регіону до Європи, у яких Україна бере активну участь .

Важливим аспектом диверсифікаційної політики України є розвиток товарної структури експорту. Україна активно працює над збільшенням частки продукції з високою доданою вартістю. Хоча основними експортними статтями залишаються сільськогосподарська продукція (зернові, соняшникова олія) та металургія, країна поступово нарощує обсяги експорту продукції машинобудування, електротехніки та ІТ-послуг. Зростає роль інноваційних галузей, які можуть стати драйверами економічного зростання в майбутньому.

Диверсифікації потребує аграрний сектор України, через кризовий стан, який зумовлений низкою проблем, серед яких першочергово слід відзначити війну, відсутність дієвих економічних механізмів для реалізації ефективної цінової та інвестиційної політики, а також недостатнє державне фінансування сільськогосподарського виробництва й об'єктів соціальної інфраструктури. На державному рівні досі не вирішено питання запровадження вартості земель сільськогосподарського призначення в економічний обіг, що наразі є однією з ключових перешкод для залучення

інвестицій і впровадження інновацій. Натомість це сприяє розвитку тіньового ринку землі та інших негативних явищ. Крім того, відсутність заходів для диверсифікації сільської економіки значно ускладнює створення нових робочих місць, виробництво конкурентної продукції, товарів або послуг, що могло б сприяти підвищенню доходів мешканців сільської місцевості.

Роль диверсифікації у виробництві аграрного сектору полягає у створенні додаткових робочих місць. Зважаючи на високу трудомісткість сільського господарства, перерозподіл існуючого персоналу часто виявляється неможливим, що зумовлює залучення нових працівників. Це можуть бути як постійні кадри, так і сезонні працівники, які виконують необхідні завдання в періоди підвищеного навантаження. Ще одним ключовим напрямом реалізації соціальної функції диверсифікації є покращення умов праці через механізацію та автоматизацію. Використання сучасного обладнання дозволяє значно зменшити фізичне навантаження на персонал і в окремих випадках повністю замінити ручну працю. Такі зміни сприяють підвищенню професійних навичок не лише робітників, а й управлінського персоналу аграрних підприємств.

Окрім товарної диверсифікації, регіональна диверсифікація України у зовнішній торгівлі є важливим стратегічним напрямом, спрямованим на зниження залежності від окремих ринків і розширення географії зовнішньоекономічної діяльності. Регіональна диверсифікація України є ключовим напрямом забезпечення збалансованого економічного розвитку всіх регіонів країни, зменшення нерівності між ними та підвищення їхньої економічної стійкості. Україна має значний потенціал у різних галузях економіки, проте цей потенціал нерівномірно розподілений через історичні, географічні та соціально-економічні фактори.

Наприклад, Західна Україна демонструє перспективи у розвитку екологічного туризму, лісового господарства та відновлюваної енергетики, зокрема сонячної та вітрової енергетики. Центральні регіони, такі як Полтавська та Кіровоградська області, можуть стати центрами аграрного кластеру з сучасними технологіями переробки та експорту продукції з високою доданою вартістю. Південні області, як Одеська та Херсонська, мають значний потенціал у розвитку портової інфраструктури, логістики та виноробства.

Наразі основним торговельним партнером України є Європейський Союз, на який припадає понад 50 % загального товарообігу країни. Завдяки Угоді про асоціацію та зоні вільної торгівлі з ЄС, українські експортери отримали значні переваги у доступі до європейських ринків. Серед ключових партнерів ЄС можна виокремити Польщу, Німеччину, Італію, Нідерланди, Литву та Чехію. Основу експорту до ЄС становлять аграрна продукція, металургія, деревина та напівфабрикати. В таб. 3.1. узагальнені напрями розвитку регіональної диверсифікації для України.

Таблиця 3.1 - Напрями розвитку регіональної диверсифікації для України

Регіон	що Україна може експортувати	що Україна може імпортувати
Європейський Союз	Аграрна продукція, метали, машини та обладнання, ІТ-послуги	Технології, промислове обладнання, хімічна продукція, автомобілі
Азія (Китай, Південна Корея, Японія, В'єтнам)	Зернові, соняшникова олія, метали, сільськогосподарська техніка.	Електроніка, промислові товари, автомобілі, нафтопродукти
Африка (Єгипет, Нігерія, Південна Африка)	Зернові, соняшникова олія, сільськогосподарське обладнання, добрива	Фрукти, кава, текстиль, природні ресурси
Латинська Америка (Бразилія, Аргентина, Мексика)	Метали, сільськогосподарська техніка, ІТ-послуги, промислове обладнання	Нафта, газ, промислові товари, кава
Північна Америка (США, Канада)	Аграрна продукція, ІТ-послуги, оборонні технології, машини	Технології, обладнання для енергетики, ІТ-рішення, транспортні засоби

Азійсько-Тихоокеанський регіон (Австралія, Нова Зеландія)	Метали, сільськогосподарська продукція, обладнання для відновлювальної енергетики	Технології для зеленої енергетики, мінеральні ресурси
---	---	---

Джерело: узагальнено автором на основі [36]

Важливим напрямом зовнішньоекономічної діяльності є країни Азії. Китай, як один із найбільших партнерів, імпортує значні обсяги зернових, соняшnikової олії та руд. Туреччина займає важливу роль завдяки тісним зв'язкам у сільському господарстві, металургії та промисловості. Індія та Саудівська Аравія є значними споживачами української аграрної продукції, зокрема зернових і олії, що забезпечує стабільний експортний потік до цього регіону. Співпраця з країнами Північної Америки, зокрема Канадою та США, також має стратегічне значення. Угода про вільну торгівлю з Канадою дозволяє розширювати експорт готових харчових продуктів, техніки та сировини. США, своєю чергою, є ключовим партнером у галузі ІТ, оборонної промисловості та сільського господарства.

Африка та Латинська Америка є перспективними регіонами для розширення зовнішньоторговельної діяльності України, оскільки ці ринки демонструють зростаючий попит у різних секторах, де українські товари та послуги можуть бути конкурентоспроможними. На Африканському континенті особливу увагу варто приділити співпраці з країнами, такими як Єгипет, Нігерія та Південна Африка. У секторі продовольства Україна може постачати зернові культури, соняшnikову олію, борошно та інші продукти, що є основою раціону багатьох африканських країн.

У галузі сільськогосподарського обладнання українські компанії можуть експортувати техніку для обробки ґрунту, збору врожаю, системи зрошення та інші рішення, які сприятимуть підвищенню продуктивності агросектора цих країн. Постачання мінеральних добрив, зокрема азотних,

фосфатних та калійних, може задовольнити зростаючий попит у сільському господарстві Африки, яке активно розвивається. Окрім агросектора, перспективи співпраці з Південною Африкою включають експорт металургійної продукції, яка може бути використана в промисловому будівництві, а також впровадження технологій у сфері ІТ і телекомунікацій, де Україна має сильні позиції. Зростаючий інтерес до відновлюваної енергетики в африканських країнах відкриває можливості для експорту українського обладнання для сонячних та вітрових електростанцій.

Латинська Америка, зокрема Бразилія, Аргентина та Мексика, також представляє великий потенціал для співпраці. У аграрному секторі Україна може пропонувати свої передові агротехнології, які сприятимуть підвищенню врожайності місцевих сільськогосподарських підприємств. Постачання сільськогосподарської техніки, включаючи трактори, комбайни та посівні машини, стане важливим напрямом для експортного розширення. У промисловій сфері Бразилія, як країна з розвиненим автомобілебудуванням, може стати споживачем української металургійної продукції та комплектуючих. Аргентина має попит на обладнання для нафтогазової промисловості, а також технологічні рішення в енергетиці. Мексика, як країна з розвинутим машинобудуванням, може зацікавитися постачанням українських машин, обладнання та промислових матеріалів.

Окремо варто виділити ІТ-сектор, у якому українські компанії можуть надавати послуги з розробки програмного забезпечення, кібербезпеки та технічної підтримки для бізнесів і державних структур у цих регіонах. Технологічні рішення у фінансовій, освітній та медичній сферах також можуть стати основою для поглиблення співпраці. Таким чином, ключовими напрямками співпраці з країнами Африки та Латинської

Америку можуть стати аграрний сектор, промисловість, енергетика, ІТ-технології та постачання сільськогосподарської техніки. Інтеграція у ці ринки потребує посилення торговельної дипломатії, адаптації до специфіки місцевих ринків і розробки довгострокових стратегій співпраці.

Азійсько-Тихоокеанський регіон, зокрема Південна Корея, В'єтнам, Австралія та Японія, є перспективним напрямом для розвитку зовнішньоекономічної співпраці України, зважаючи на високий попит цих країн на якісну сировину, продукти харчування та промислову продукцію. Регіональні економіки демонструють стабільне зростання, що створює сприятливі умови для розширення українського експорту.

У сфері сільського господарства Україна може постачати до цих країн зернові культури, зокрема пшеницю та кукурудзу, соняшникову олію, борошно та іншу продукцію, яка користується попитом на азійських ринках. Японія та Південна Корея є великими імпортерами сільськогосподарської продукції, і Україна може стати надійним партнером для забезпечення продовольчої безпеки цих країн. В'єтнам, зі свого боку, зацікавлений у постачанні молочної продукції, м'яса та інших товарів харчового сектору, де українські виробники мають значний потенціал.

У промисловому секторі великий попит мають українські метали та вироби з них. Південна Корея та Японія, як лідери у виробництві автомобілів і високотехнологічної техніки, можуть бути зацікавлені у поставках української сталі, чавуну та напівфабрикатів, які використовуються у виробничих процесах. В'єтнам і Австралія також можуть бути перспективними ринками для експорту металопродукції, що використовується в будівництві та інфраструктурних проектах.

Машинобудування є ще однією галуззю, де Україна може активно співпрацювати з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону. Експорт сільськогосподарської техніки, промислового обладнання та транспортних засобів може задовольнити зростаючі потреби цих ринків. В'єтнам, наприклад, має великий попит на трактори, комбайни та іншу сільськогосподарську техніку, яка допомагає модернізувати аграрний сектор. У свою чергу, Японія та Південна Корея можуть бути зацікавлені в імпорті унікальних технологічних рішень і комплектуючих для машинобудування. Український ІТ-сектор також може запропонувати свої послуги країнам регіону. Високий рівень розвитку технологій в Японії та Південній Кореї відкриває можливості для співпраці у сфері розробки програмного забезпечення, кібербезпеки та інноваційних рішень для фінансових, освітніх і медичних секторів. В'єтнам, як один із швидкозростаючих ринків у сфері ІТ, може зацікавитися українськими розробками для бізнесу та державного управління. Енергетика також є важливим напрямом співпраці. Україна може запропонувати свої технології у сфері відновлюваної енергетики, включаючи сонячні та вітрові електростанції. Зокрема, Австралія, яка активно інвестує в розвиток зеленої енергетики, може бути перспективним партнером для українських виробників обладнання та технологій. Таким чином, сфери співпраці між Україною та країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону охоплюють сільське господарство, металургію, машинобудування, ІТ та енергетику. Розширення торговельних зв'язків із цими країнами сприятиме диверсифікації українського експорту, зміцненню економічного співробітництва та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Національні пріоритети України у сфері регіональної та товарної диверсифікації спрямовані на розширення географії зовнішньоекономічної діяльності, зменшення залежності від обмеженого числа ринків та товарних груп, а також на підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників. Географічна диверсифікація передбачає посилення торговельної співпраці з Європейським Союзом, Азією, Африкою, Північною та Латинською Америкою, а також з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону. У сфері товарної структури експорту та імпорту ключовими завданнями є збільшення частки продукції з високою доданою вартістю, модернізація промисловості, розвиток аграрного сектору, а також інтеграція у глобальні виробничі ланцюги. Реалізація цих пріоритетів сприятиме забезпеченню економічної стійкості, підвищенню рівня зайнятості населення та залученню іноземних інвестицій. Водночас зусилля мають бути зосереджені на розвитку інфраструктури, укладенні нових угод про вільну торгівлю та створенні сприятливих умов для експортерів.

3.3. Напрями державної підтримки диверсифікації експорту та імпорту

Україна впроваджує низку заходів для розвитку диверсифікації зовнішньої торгівлі, спрямованих на розширення товарної структури експорту, освоєння нових ринків та підвищення конкурентоспроможності національної продукції. Один із ключових напрямів – це розширення географії експорту. Зокрема, Україна активно співпрацює з Європейським Союзом у межах Угоди про асоціацію, що відкриває доступ до ринку ЄС.

Водночас ведеться робота над освоєнням ринків Азії, Африки та Америки, що зменшує залежність від традиційних торговельних партнерів. Для того, щоб підтримувати розвиток диверсифікації зовнішньої торгівлі Україна заключає торговельні угоди, які допомагають розширити ринки збуту на максимально вигідних умовах, як для України так і для країн-партнерів.

Зусилля України з укладення нових торговельних угод спрямовані не лише на розширення географії експорту, але й на поглиблення співпраці у стратегічно важливих галузях, таких як енергетика, технології та сільське господарство. Серед ключових напрямків майбутнього розвитку є переговори про укладення угод про вільну торгівлю з іншими перспективними партнерами, зокрема країнами Азії, Близького Сходу та Латинської Америки.

Україна активно укладає торговельні угоди з різними країнами та регіональними об'єднаннями, прагнучи інтегруватися у світову економіку та розширити експортні можливості. Ключовими серед них є: Угода про асоціацію з Європейським Союзом, Угода про вільну торгівлю з Канадою, Угода про вільну торгівлю з Ізраїлем, Угода про вільну торгівлю з Великою Британією, Угода про вільну торгівлю з Туреччиною.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС, підписана в 2014 році, включає положення про Поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (ПВЗВТ). Ця угода сприяє лібералізації торгівлі товарами та послугами, а також гармонізації регуляторних стандартів між Україною та ЄС. У 2022 році частка торгівлі з ЄС становила 53,6% від загального обсягу торгівлі України. Перша угода між Україною та Канадою набула чинності в серпні 2017 року, передбачаючи скасування мит на більшість товарів. У вересні 2023 року було підписано оновлену угоду, яка розширює співпрацю в цифровій торгівлі та інших сферах, замінюючи попередню угоду.

Угода між Україною та Ізраїлем була підписана в січні 2019 року та набула чинності в січні 2021 року. Вона передбачає поступове скасування мит на промислові товари та окремі сільськогосподарські продукти, сприяючи збільшенню товарообігу між країнами. Після виходу Великої Британії з ЄС Україна уклала з нею угоду про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство, яка набула чинності в січні 2021 року. Ця угода зберігає преференційні умови торгівлі, подібні до тих, що діяли в рамках угоди з ЄС. Угода між Україною та Туреччиною була підписана в лютому 2022 року. Вона передбачає скасування мит на значну частину товарів, що сприятиме збільшенню двостороннього товарообігу та економічної співпраці.

Окрім цих угод, Україна є учасницею кількох регіональних торговельних угод, зокрема в рамках Співдружності Незалежних Держав (СНД). Проте, з огляду на геополітичні зміни та війну з Росією Україна переглядає свою участь у деяких з них. Зокрема, у листопаді 2022 року було ініційовано процес денонсації Договору про зону вільної торгівлі з СНД. Таким чином, Україна продовжує активно працювати над розширенням мережі торговельних угод, спрямованих на інтеграцію в глобальні ринки, диверсифікацію експорту та зміцнення економічних зв'язків з різними країнами та регіонами світу.

Україна також прагне інтегруватися в глобальні економічні ініціативи, наприклад, шляхом посилення співпраці з такими міжнародними організаціями, як Світова організація торгівлі (СОТ). Участь у багатосторонніх торговельних переговорах і ініціативах сприяє розширенню доступу до нових ринків і створенню сприятливих умов для українських експортерів. Ще одним важливим аспектом є адаптація внутрішнього законодавства та стандартів до міжнародних норм. Це

включає гармонізацію правил сертифікації, санітарних і фітосанітарних норм, що значно спрощує процес доступу українських товарів до іноземних ринків. Значна увага приділяється також зміцненню економічних зв'язків через цифрову торгівлю. Розвиток електронної комерції, впровадження цифрових платформ для співпраці з міжнародними партнерами та активне використання сучасних технологій у процесах експорту й імпорту допомагають спрощувати торговельні операції, знижувати їхні витрати та відкривати нові можливості для бізнесу. Таким чином, торговельна політика України орієнтована на довгострокову диверсифікацію зовнішньої торгівлі, підвищення її ефективності та інтеграцію в глобальні економічні процеси. Ці заходи сприяють не лише розвитку національної економіки, але й зміцненню позицій України на міжнародній арені як надійного та перспективного торговельного партнера.

Також, Україна створює нові можливості для розвитку національних експортерів та працює над тим, щоб українські підприємці мали шляхи виходу на міжнародні ринки. Для цього була створена міжнародна платформа економічної дипломатії «Nazovni» — це цифровий сервіс, створений Міністерством закордонних справ України для підтримки українських експортерів у виході на міжнародні ринки. Платформа надає дипломатичне сприяння бізнесу через мережу дипломатичних представництв України у понад 120 країнах світу. Основними можливостями платформи «Nazovni» є визначення перспективних ринків, аналітика інформації, сприяння участі у міжнародних заходах, пошук потенційних партнерів та інформації про тендери, поширення комерційних пропозицій [20].

Платформа надає рекомендації щодо вибору оптимальних ринків для експорту, враховуючи специфіку продукції та економічну ситуацію в країнах. Користувачі отримують доступ до детальної інформації про особливості ринків кожної країни, включно з економічними показниками, провідними секторами економіки, структурою імпорту та переліком заборонених для експорту товарів. Nazovni допомагає організувати участь українських компаній у міжнародних виставках, B2B заходах та ритейл-акціях на пільгових умовах, що сприяє встановленню нових ділових контактів. Платформа надає списки контактів потенційних контрагентів та сприяє налагодженню зв'язків з конкретними компаніями за кордоном. Користувачі отримують відомості про проведення міжнародних тендерів, їхні особливості та умови участі, що відкриває додаткові можливості для розширення бізнесу. Nazovni забезпечує розповсюдження комерційних пропозицій серед іноземних клієнтів, торгово-промислових палат та профільних бізнес-асоціацій, підвищуючи видимість українських товарів і послуг на міжнародному ринку [20].

Використовуючи платформу український експортер має пройти реєстрацію на платформі, може підготувати документи та подати експортну заявку. Українські підприємства, зареєстровані на території України та які є виробниками або експортерами продукції чи послуг, можуть зареєструватися на офіційному сайті Nazovni. Для ефективної співпраці необхідно мати презентацію та комерційну пропозицію англійською мовою, а також контактну особу, яка вільно володіє англійською для комунікації з представниками МЗС, посольств та іноземних партнерів. Після реєстрації компанія може створювати експортні заявки, які будуть направлені до відповідних дипломатичних

установ України за кордоном для пошуку партнерів та просування продукції.

Використовуючи новітню міжнародну платформу Nazovni експортери отримують багато переваг, такі як безкоштовні послуги, підтримку від Міністерства закордонних справ України, оперативну та ефективну відповідь від закордонних представництв України.

Усі сервіси, що надаються через платформу, є безоплатними для українських експортерів. Платформа забезпечує прямий доступ до послуг Міністерства закордонних справ та 131 дипломатичної установи України для просування товарів і послуг за кордоном. Завдяки цифровому формату взаємодії, компанії можуть швидко отримувати необхідну інформацію та підтримку для виходу на нові ринки. Платформа Nazovni є важливим інструментом для українських підприємств, які прагнуть розширити свою присутність на міжнародних ринках, отримати дипломатичну підтримку та знайти нових партнерів за кордоном [20].

Для зміцнення позицій на зовнішніх ринках запроваджуються заходи зі стимулювання виробництва продукції з доданою вартістю, таких як харчові продукти, технологічне обладнання та ІТ-послуги. Водночас впроваджуються міжнародні стандарти якості, що дозволяє українським виробникам відповідати вимогам світових ринків. Інноваційний розвиток і залучення іноземних інвестицій у високотехнологічні галузі сприяють модернізації виробничих процесів і підвищенню якості товарів. Уряд також працює над покращенням транспортної інфраструктури, модернізуючи дороги, залізничні шляхи, порти та аеропорти, що знижує логістичні витрати та покращує ефективність транспортування. Крім того, створюються нові транспортні коридори через країни ЄС, що дозволяє забезпечити стабільний експорт навіть у складних умовах. Для підтримки

експортерів впроваджуються фінансові стимули, такі як програми кредитування, страхування експортних операцій та надання грантів. Спрощення митних процедур і впровадження електронних сервісів також сприяють прискоренню зовнішньоторговельних операцій. Таким чином, Україна прагне підвищити стійкість своєї економіки до зовнішніх викликів, зменшити залежність від експорту сировинних ресурсів та забезпечити успішну інтеграцію у світові ринки, закладаючи основу для сталого економічного розвитку.

Україна впроваджує економічну політику, спрямовану на державну підтримку диверсифікації експорту та імпорту через кілька ключових напрямів. Одним із головних пріоритетів є розширення географії експорту та зменшення залежності від традиційних ринків збуту шляхом укладення угод про вільну торгівлю з різними країнами та регіонами. Український уряд також активно підтримує експортно-орієнтовані підприємства через участь у міжнародних виставках, форумах та програмах просування продукції на зовнішніх ринках. Значна увага приділяється створенню Ради експортерів та інвесторів при МЗС, яка допомагає бізнесу виходити на нові ринки, отримувати інформацію про умови торгівлі та потенційних партнерів. У контексті диверсифікації імпорту держава стимулює локалізацію виробництва стратегічно важливих товарів, таких як енергетичні ресурси, промислове обладнання та медичні товари, щоб зменшити залежність від імпортованої продукції. Крім того, реалізуються програми технічної модернізації підприємств та підтримки інновацій, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності української продукції. Важливим елементом цієї політики є цифровізація економічних процесів, зокрема впровадження електронних торговельних платформ, які спрощують доступ бізнесу до міжнародних ринків. Таким чином,

економічна політика України орієнтована на створення сприятливих умов для розвитку експорту, зменшення залежності від імпорту та стимулювання сталого економічного зростання.

Для розширення торговельної та регіональної диверсифікації зовнішньої торгівлі Україна повинна зосередитися на кількох ключових напрямках рис 3.3. (додаток В). По-перше, необхідно активізувати укладення угод про вільну торгівлю з новими партнерами, зокрема країнами Азії, Африки та Латинської Америки, що відкриє доступ до перспективних ринків. По-друге, важливо продовжувати інтеграцію у глобальні торговельні ланцюги шляхом адаптації української продукції до міжнародних стандартів якості, особливо тих, які вимагає Європейський Союз. По-третє, необхідно розвивати інфраструктуру для експорту, включаючи логістичні хаби, морські порти та авіап перевезення, щоб зменшити транспортні витрати та забезпечити швидке і надійне постачання товарів. Держава також має впроваджувати програми підтримки малого та середнього бізнесу, орієнтованого на експорт, через фінансування, гранти та консалтингові послуги. У сфері імпорту варто стимулювати локалізацію виробництва критично важливих товарів, таких як енергоносії, техніка та медичне обладнання, щоб зменшити залежність від імпорту та створити додаткову вартість всередині країни. Окремим важливим кроком є посилення дипломатичних зусиль для захисту інтересів українського бізнесу за кордоном і надання підтримки у вирішенні торговельних суперечок. Нарешті, держава повинна розвивати цифрові інструменти, зокрема електронні торговельні платформи, які дозволять українським підприємцям виходити на нові ринки швидше і з меншими витратами. Такі кроки сприятимуть розширенню географії

торгівлі, підвищенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку та забезпеченню стійкого економічного зростання України.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає можливість зробити висновки:

1. Диверсифікація зовнішньої торгівлі – це один з механізмів економічної політики, який держава може застосовувати для забезпечення економічної стабільності, розширюючи ринки збуту на Світовому ринку. Також це означає розширення товарної структури, що дозволяє країні посилити свою економіку.
2. Диверсифікованість зазвичай розглядається через кількісні та якісні характеристики, які включають широту та різноманітність економічних структур, географічну представленість у зовнішній торгівлі, а також інноваційну активність галузей. Основні підходи до аналізу диверсифікації ґрунтуються на економічних показниках, таких як індекс концентрації Герфіндаля–Гіршмана, структура експортних/імпортних потоків та рівень залежності від окремих ринків чи галузей.
3. Економічна політика, спрямована на диверсифікацію зовнішньої торгівлі, є важливим інструментом забезпечення стійкості національної економіки та її адаптації до викликів глобалізації. Вона передбачає комплекс заходів, спрямованих на зниження залежності від окремих товарних груп і ринків, розширення географії експортно-імпортних операцій, а також інтеграцію у глобальні ланцюги доданої вартості.

4. Структурна динаміка процесів диверсифікації зовнішньої торгівлі країн відображає зміни в експортно-імпортній структурі, які спрямовані на розширення товарного асортименту, географічної присутності та зниження залежності від окремих ринків чи продуктів. У країнах, що розвиваються, динаміка диверсифікації часто залежить від здатності подолати структурні обмеження, такі як низька конкурентоспроможність, недостатня інноваційна активність та обмежений доступ до світових ринків.
5. Регіональна диверсифікація, зосереджена на розширенні географії торговельних партнерів, зокрема за рахунок виходу на ринки Азії, Африки та Латинської Америки, що сприяє зниженню залежності від традиційних ринків ЄС та США. Важливу роль у цих процесах відіграють міжнародні торговельні угоди, які створюють сприятливі умови для доступу до нових ринків.
6. Різні країни застосовують широкий спектр інструментів, спрямованих на підтримку товарної та регіональної диверсифікації. Основними заходами є розвиток інноваційного сектору економіки, підтримка експортоорієнтованих галузей, фінансування технологічної модернізації та сприяння виходу місцевих підприємств на міжнародні ринки. Деякі країни активно використовують механізми економічної дипломатії для налагодження взаємовигідного партнерства, а також впроваджують державні програми з навчання підприємців і надання консультаційної підтримки для адаптації до умов міжнародного ринку.
7. Україна займає значну позицію у міжнародній торгівлі завдяки експорту аграрної продукції, металургії, хімічної промисловості та сировинних ресурсів, що становить основу її товарної структури. Водночас залежність від експорту продукції з низькою доданою вартістю обмежує

конкурентоспроможність на глобальних ринках та знижує стійкість до змін світової кон'юнктури. Однак існує потреба у розширенні регіональної диверсифікації для зменшення залежності від окремих ринків.

8. В умовах глобальної нестабільності ключовим завданням є зменшення залежності від обмеженого кола ринків збуту та товарів шляхом розширення географії експорту, зокрема на перспективні ринки Азії, Африки та Латинської Америки. Особливе значення має диверсифікація товарної структури експорту через збільшення частки продукції з високою доданою вартістю, впровадження інноваційних технологій та розвиток нових галузей економіки, таких як ІТ, зелена енергетика та машинобудування.
9. У сфері експорту основними напрямками є стимулювання виходу на нові ринки через участь у міжнародних виставках, форумах і укладання угод про вільну торгівлю, а також надання фінансової та консультаційної підтримки експортерам. Для цього Україна розробила програму NAZOVNI, яку постійно потрібно вдосконалювати. Особлива увага приділяється диверсифікації товарної структури експорту шляхом розвитку високотехнологічних галузей, таких як ІТ, машинобудування та зелена енергетика. У сфері імпорту держава має сприяти локалізації виробництва стратегічно важливих товарів, зокрема енергетичних ресурсів, медичного обладнання та техніки, що дозволить зменшити залежність від зовнішніх постачальників і створити додаткову вартість усередині країни дозволить адаптуватися до змін у міжнародній торгівлі.

ДЖЕРЕЛА

1. Monastyrskiy G., Volosiuk M. DIVERSIFICATION OF STATE POLICY FOR LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT MANAGEMENT. *PROBLEMS OF SYSTEMIC APPROACH IN THE ECONOMY*. 2022. № 2(88). URL: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2022-2-3>
2. В. В. Семенюк. Теоретичні аспекти диверсифікації міжнародної торгівлі 2010. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f8358090-bbd8-42fe-9469-803352929777/content>.
3. Іванов Є. І. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ. *Підприємництво та інновації*. 2020. № 12. С. 9–14. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/12.1>
4. Теорія абсолютних переваг Адама Сміта. URL: <https://studfile.net/preview/7172251/page:3/>.
5. П. К. Бечко, Я. О. Голобородько. Теоретичні засади сутності економічних категорій "конкуренція" і "конкурентоспроможність". URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4191>.
6. Окрепкий Р. Б. Методичні аспекти використання кількісних індикаторів концентрації товарного ринку та ступеня його монополізації. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/16616/1/10.pdf>.
7. Грод І. М. ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАТИВНИХ ІНДЕКСІВ З МЕТОЮ ОЦІНКИ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ЕКОСИСТЕМ. 2020. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15381/1/38_Hrod_Shevchuk.pdf.

8. В. Чужиков. Внутрішньорегіональна диверсифікація зовнішньої торгівлі України.
URL: http://iepjournal.com/journals/1/2004_1_Chuzhykov_UKR.pdf.
9. Р. В. Яковенко. Основні напрями економічної політики та її завдання.
URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/34e4e3dd-f1c4-497a-b9d4-c0f36260de3f/content>.
10. Заклекта О.І., Шиманська О.П. Економічна політика. Навчальний посібник (опорний конспект). – Тернопіль:, 2007. – 78 с.
URL: https://library.wunu.edu.ua/files/EVD/HTML/Econom_polityka_zakl/Econom.%20politika%20.htm
11. Експорт нафти та нафтопродуктів: дані за 2019-2023 роки.
URL: <https://skilky-skilky.info/za-9-misiatsiv-2023-eksportovano-25-tys-t-nafty-ta-naftoproduktiv/>.
12. Simpson S. D. Top Agricultural Producing Countries. *Investopedia*.
URL: <https://www.investopedia.com/financial-edge/0712/top-agricultural-producing-countries.aspx>.
13. Товарна диверсифікація як інструмент підвищення експортного потенціалу державних лісогосподарських підприємств / І. І. Дідович та ін. *Scientific Bulletin of UNFU*. 2022. Т. 32, № 6. С. 60–65.
URL: <https://doi.org/10.36930/40320609>
14. Бахчиванжи Л.А, Павлова О.Ю. Диверсифікація діяльності аграрних підприємств як стратегія управління соціально-економічним розвитком.
URL: http://lib.osau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1143/1/Nvmgu_eim_2013_6_16-1.pdf.
15. Duliaba N., Dalyk V. DEVELOPMENT OF UKRAINE'S FOREIGN TRADE IN CONDITIONS OF GLOBAL INSTABILITY. *Efektivna*

- ekonomika*. 2020. No. 11. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.82>
16. Pakhucha E., Filimonov Y., Leshchenko L. Structural changes in Ukraine's foreign trade in agricultural products. *Efektivna ekonomika*. 2019. No. 3. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.3.48>
17. Динаміка й тенденції зовнішньої торгівлі України за 2022 рік / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dynamika-y-tendentsiyi-zovnishnoyi-torhivli-ukrayiny-za>
18. Малишевська О.О. Основні проблеми розвитку зовнішньої торгівлі України. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2018. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/15_2018_ukr/4.pdf.
19. Головень В. П. Диверсифікація зовнішньої торгівлі в Україні. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f652a0c8-a3c2-4ff3-8098-7263723a5d43/content>.
20. NAZOVNI. 2024 - Міністерство закордонних справ України. URL: <https://nazovni.online>
21. Н. А. Добрянська, А. А. Нікіфорчук. Еволюція диверсифікації виробництва, мотиви та її цілі. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2306>.
22. Куницький О. Український експорт до ЄС: розквіт посеред війни – DW – 17.02.2023. URL: <https://www.dw.com/uk/ukrainskij-eksport-do-es-rozkvit-posered-vijni/a-64739129>.
23. Kudyрко L. P., Shevchenko D. S. Іт-сектор України в стратегіях підвищення конкурентоспроможності національної економіки. *The actual problems of regional economy development*. 2023. Т. 2, № 19. С. 206–214. URL: <https://doi.org/10.15330/apred.2.19.206-214>.

24. Agricultural Exports by Country 2024. *World Population by Country 2024*.
URL: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/agricultural-exports-by-country>.
25. Рада експортерів та інвесторів при МЗС України. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/pro-ministerstvo/struktura/rada-eksporteriv-ta-investoriv-pri-mzs-ukrayini>.
26. Система показників розвитку міжнародної торгівлі.
URL: https://pidru4niki.com/85200/ekonomika/sistema_pokaznikiv_rozvitku_u_mizhnarodnoyi_torgivli.
27. Феєр А. Є, Данканич В. А, Няговський І. Б. Диверсифікація регіональної економіки: ключ до сталого розвитку. 2023.
URL: <https://msu.edu.ua/educationandscience/wp-content/uploads/2023/08/ДИВЕРСИФІКАЦІЯ-РЕГІОНАЛЬНОЇ-ЕКОНОМІКИ-КЛЮЧ-ДО-СТАЛОГО-РОЗВИТКУ-1.pdf>.
28. Global oil export value share by country 2023 | Statista. *Statista*.
URL: <https://www.statista.com/statistics/657226/global-crude-oil-export-distribution-by-country/>.
29. World | The Observatory of Economic Complexity. *The Observatory of Economic Complexity*. URL: <https://oec.world/en/profile/world/wld>.
30. Simpson S. D. Top Agricultural Producing Countries. *Investopedia*.
URL: <https://www.investopedia.com/financial-edge/0712/top-agricultural-producing-countries.aspx>.
31. Agricultural Exports by Country 2024. *World Population by Country 2024*.
URL: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/agricultural-exports-by-country>.

32. United States-Mexico-Canada Agreement. *United States Trade Representative*. URL: <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement>.
33. Великий шовковий шлях. На перехресті цивілізацій. *M3Cargo – морська доставка з Китаю в Україну вантажів, товарів, обладнання*. URL: <https://m3cargo.com/ua/blog/velikiy-shelkovyy-put-na-perekrestke-tsvilizatsiy/>.
34. Іванов Є.І. Міжнародний досвід реалізації державної політики диверсифікації зовнішньої торгівлі. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_4/6.pdf.
35. Албул С. Найбільші імпортери товарів до України. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/economics/2024/01/12/593383_minulogo_roku_naybilshimi.html.
36. Alaverdian L., Romanenko O. Modern realities and prospects for development of foreign trade of ukraine with other countries of the world. *Efektivna ekonomika*. 2019. No. 4. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.4.53>.
37. Export Diversification. *ScienceDirect*. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/export-diversification>.
38. Diversification and the World Trading System. *Policy Center*. URL: <https://www.policycenter.ma/publications/diversification-and-world-trading-system>.
39. Богуславський, Є. І., & Горяник, О. В. (2016). Диверсифікація сільськогосподарського виробництва. *Агросвіт*, (8), 40-47. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2163&i=6>

40. Economic diversification: Why trade matters. *Enhanced Integrated Framework (EIF)*. URL: <https://enhancedif.org/en/news/economic-diversification-why-trade-matters>.
41. Труфен, А. О. . Диверсифікація соціальної політики в умовах глобалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*, (13), 180-183. 2015
42. Єфименко, Л. М. "Державна політика як фактор диверсифікації на промислових підприємствах." 2008. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11008/11-Bugrim.pdf>
43. Алейнікова, Олена Володимирівна. "Економічна політика інноваційного розвитку держави в ринкових умовах." *Д.: Дніпропетр. держ. аграр. ун-т, –2004.–20 с* (2004).
44. Economic Diversification in Developing Countries – Lessons from Country Experiences with Broad-Based and Industrial Policies. *IMF eLibrary*. URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/087/2024/006/article-A001-en.xml>.
45. Export diversification and economic growth. *World Bank*. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/577921468150573677/export-diversification-and-economic-growth>.
46. How Countries Can Diversify Their Export. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2021/09/22/how-countries-can-diversify-their-exports>.
47. Economic diversification | UNFCCC. URL: <https://unfccc.int/topics/resilience/resources/economic-diversification>.

48. Free trade agreements and diversified trade. *Kommerskollegium*.
URL: <https://www.kommerskollegium.se/en/publications/reports/2023/do-provisions-in-free-trade-agreements-diversify-trade/>.
49. Economic Policy: Definition, Impact, Types | StudySmarter. *StudySmarter UK*.
URL: <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/microeconomics/economic-principles/economic-policy/>.
50. ECOP2612: Economic Policy and the State. *The University of Sydney*.
URL: <https://www.sydney.edu.au/units/ECOP2612>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця 1.1 – Підходи до дефініції «диверсифікація зовнішньої торгівлі»

Автор	Визначення
М. Д. Колінько	Диверсифікація фінансів, згадана у «Повчанні гараклеопольського царя своєму синові», як протидія борговому рабству та лихварству.
Арістотель	Хрематистика як «мистецтво накопичення багатства» через торговельні операції, що може бути раннім обґрунтуванням диверсифікації зовнішньої торгівлі.
К. Хаммурапі	У «Кодексі Хаммурапі» описуються товарно-грошові відносини та заходи, які сприяли укладанню нових торговельних угод, як приклад ранньої диверсифікації торгівлі.
А. Сміт	Диверсифікація як природний процес, що сприяє спеціалізації праці та розширенню асортименту міжнародної торгівлі.
Дж. Стюарт Мілль	Важливість розширення торгових зв'язків та асортименту товарів для забезпечення економічної стабільності держав.
Е. Хекшер та Б. Олін	Теорія факторних пропорцій вказує, що диверсифікація зовнішньої торгівлі сприяє оптимальному розподілу ресурсів між країнами завдяки спеціалізації.
Р. Алі та Дж. Алван	Описують диверсифікацію як зміни в структурі кошику експортної продукції
Ж. Бертелемі та С. Шовен	Вважають диверсифікацію розширенням виробництва або розширенням експорту в різних галузях економіки
М. Агозін та Р. Алварез	Розглядають диверсифікацію зовнішньої торгівлі як зміну в структурі зовнішніх товаропотоків держави, що досягається шляхом зміни імпортного та експортного кошику послуг та товарів
А. Денніс та Б. Шеферд	Диверсифікація зовнішньої торгівлі визначається вченими як розширення асортименту продукції, яку суб'єкти зовнішньоторгівельних відносин постачають на міжнародні ринки.

Джерело: узагальнено автором на основі [1,2,3].

Таблиця 1.2 – Підходи до дефініції «економічна політика»

Автор	Визначення
Джон Мейнард Кейнс	Вважає, що економічна політика це державне регулювання, яке виражає «загальну волю» та здійснюється через сукупність державних заходів впливу на економічні процеси.
Вальтер Ойкен	Розглядає економічну політику як сукупність державних заходів, спрямованих на вплив на економічні процеси з метою досягнення певних економічних цілей.
К.Р. Макконнелл і С.Л. Брю	Економічна політика держави включає забезпечення правової бази, захист конкуренції, перерозподіл доходів, коригування розподілу ресурсів та стабілізацію економіки.
Ю.М. Уманців	На думку автора, економічна політика держави — це система заходів, спрямованих на регулювання економічних процесів з метою забезпечення сталого розвитку та економічної безпеки.
Ентоні Б. Аткинсон і Джозеф Е. Стігліц	Вивчають економічну політику, як поведінку держави щодо економіки, спрямовану на досягнення оптимального добробуту, вираженого в кількісних макропоказниках, за конкретних умов.
В.Д. Лагутін	Економічна політика є процесом реалізації суспільних інтересів, сформованих у контексті певних цінностей і потреб.

Джерело: узагальнено автором на основі [10, 9].

Рисунок 3.3. – Рекомендації для розвитку товарної та регіональної диверсифікації України

Джерело: узагальнено автором на основі [38- 48].

Звіт подібності

метадані

Заголовок

Диверсифікація зовнішньої торгівлі у економічній політиці держави

Автор

МЕЛЬНИЧЕНКО Олена Валентинівна

Науковий керівник / Експерт

Циганкова Т.М.

підрозділ

кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		3
Інтервали		298
Мікропробіли		449
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		10

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

16039

Кількість слів

КЦ

133831

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/06/6.24._topic_Teymur-A.-Kasumov-34-44.pdf	15	0.09 %
2	https://mexico.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-meksika/ukrayina-meksika-478-torgovelyno-jekonomichne-spirobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-meksikoju	12	0.07 %
3	https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dynamika-y-tendentsiyi-zovnishnoyi-torhivli-ukrayiny-za	11	0.07 %
4	https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/06/6.24._topic_Teymur-A.-Kasumov-34-44.pdf	11	0.07 %
5	https://ronl.org/referaty/gosudarstvo-i-pravo/85501/	10	0.06 %

6	https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/06/6.24._topic_Teymur-A.-Kasumov-34-44.pdf	10	0.06 %
7	ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА МЕТОДИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНИМИ БАНКАМИ 11/22/2024 Uzhhorod National University (Department)	10	0.06 %
8	https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/06/6.24._topic_Teymur-A.-Kasumov-34-44.pdf	8	0.05 %
9	https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/06/6.24._topic_Teymur-A.-Kasumov-34-44.pdf	8	0.05 %
10	https://www.nam.kiev.ua/files/tesis/sibekina%20diss.pdf	7	0.04 %

з бази даних RefBooks (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з домашньої бази даних (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з програми обміну базами даних (0.16 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Ковінько_дисер 6/5/2024 Donetsk National University named after V. Stus (Donetsk National University named after V. Stus)	10 (2) 0.06 %
2	ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА МЕТОДИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНИМИ БАНКАМИ 11/22/2024 Uzhhorod National University (Department)	10 (1) 0.06 %
3	bitstream_241681c7-6f1d-4d23-8973-a9b49a1c3765 12/8/2024 National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" students papers (National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" students papers)	5 (1) 0.03 %

з Інтернету (0.79 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/06/6.24._topic_Teymur-A.-Kasumov-34-44.pdf	52 (5) 0.32 %
2	https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dynamika-y-tendentsiyi-zovnishnoyi-tornivli-ukrayiny-za	23 (3) 0.14 %
3	https://nv.ua/ukr/opinion/velikobritaniya-vihodit-z-yes-chomu-ce-mozhe-stati-dlya-ukrajini-novim-startom-ostanni-novini-50066120.html	15 (3) 0.09 %
4	https://www.nam.kiev.ua/files/tesis/sibekina%20diss.pdf	14 (2) 0.09 %
5	https://mexico.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/ukrayina-meksika/ukrayina-meksika-478-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-meksikoju	12 (1) 0.07 %
6	https://ronl.org/referaty/gosudarstvo-i-pravo/85501/	10 (1) 0.06 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
91-ї щорічної студентської наукової конференції**

**«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ
ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ
ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

15 квітня – 19 травня 2024 р.

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ І МАРКЕТИНГУ
ПЛАТФОРМА
«ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У МІЖНАРОДНІЙ
ТОРГОВЕЛЬНО-МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО
ВІДРОДЖЕННЯ ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»

<i>Акуленко Ігор</i>	
Роль маркетингового аутсорсингу в міжнародній торгівлі	157
<i>Андрейко Богдан</i>	
Програми підтримки українських виробників за кордоном	159
<i>Абрамович Тетяна</i>	
Інноваційні стратегії підвищення конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках	162
<i>Буряк А.С., Мироненко О.Ю.</i>	
Відеомаркетинг у системі міжнародних маркетингових комунікацій	164
<i>Бутирський Нікіта</i>	
Безпілотні літальні апарати (БПЛА) в Україні: нові можливості для інноваційного розвитку та експорту	166
<i>Волошенко Катерина</i>	
Цифровізація у зміцненні міжнародних торговельних зв'язків України	168
<i>Гедз Максим, Кузнєцова Тетяна</i>	
Інноваційні підходи до формування міжнародного бренду України: стратегічні пріоритети та виклики	171
<i>Даниленко Микола</i>	
Штучний інтелект у міжнародній торгівлі та маркетингу	173
<i>Демедюк А.М., Кирилюк К.О.</i>	
Напрямки екологізації міжнародної маркетингової діяльності українських підприємств	176
<i>Дендеберя Дарина</i>	
Підтримка міжнародного бренду країни в умовах геополітичної турбулентності	179
<i>Дідик Дмитро</i>	
Цифрова економіка у розвитку міжнародних економічних відносин	182
<i>Кириленко Єлизавета, Попрійчук Назар</i>	
Сучасна трансформація маркетингових комунікацій українських підприємств на зарубіжних ринках	185
<i>Маринчук Анастасія</i>	
Інноваційні технології та цифровізація у підвищенні конкурентоспроможності українських енергетичних компаній на світовому ринку	188
<i>Мельниченко Олена</i>	
Потенціал та формати розвитку торговельно-економічних відносин України та країн Латинської Америки	192
<i>Мисько Данііл</i>	
Інститут репутації в міжнародному маркетингу і торгівлі	194
<i>Сліпухіна Катерина</i>	
Розвиток національного бренду України у повоєнний період: інноваційні стратегії та маркетингові підходи	197
<i>Струк Олег</i>	
Маркетингові стратегії в кінотеатральній індустрії: глобальні тренди та технології	200
<i>Чирікіна Єлизавета</i>	
Міжнародний маркетинг на зламі епох: виклики та можливості	203
<i>Штільгойз Олександр</i>	
«Популярна геополітика» у формуванні національного бренду України	206

ПОТЕНЦІАЛ ТА ФОРМАТИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, перед українським урядом постало гостре питання налагоджування дипломатичних та торгово-економічних відносин з різними країнами задля отримання світової підтримки. Особливої уваги в цьому питанні потребує регіон Латинської Америки. Адже країни Латинської Америки та Карибського басейну (ЛАКБ) мають приблизно 20 % світових природних ресурсів [1]. Вони мають великий науково-технічний, інтелектуальний та людський потенціал, а також економічний та політичний вплив не тільки в своєму регіоні, а й по всьому світі, оскільки Мексика, Бразилія та Аргентина є членами G20, а Еквадор, Мексика, Домініканська Республіка, Бразилія та Сент-Вінсент і Гренадини з 2019-2024 рік обиралися як не постійні члени до Ради Безпеки ООН. До того ж Бразилія претендує на місце постійного члена Радбезу. Тому для України цей напрям є перспективним та має декілька форматів співпраці. Латинська Америка в першу чергу це нові ринки збуту для української продукції, адже на континенті розташовані 13 залежних територій і 33 незалежні держави.

Україна має дипломатичні відносини з усіма країнами ЛАКБ, але посольства України забезпечують українські інтереси лише в 25 із них. У цей самий час, як в Україні діють лише посольства Бразилії, Аргентини, Мексики та Куби. Тож першим кроком до нових форматів співпраці є наявність посольств у країнах. Це дасть можливість ближче співпрацювати із країнами латиноамериканського регіону та зменшить вплив російських нарративів. Хорошим кроком до співпраці буде, якщо міжурядові комісії з питань торговельно-економічного співробітництва будуть більше уваги приділяти цьому регіону, адже остання українсько-кубинська комісія перестала функціонувати ще у 2010 році. Робота цих комісій, однозначно підвищить інтерес до бізнес-форумів, завдяки яким українські підприємці зможуть відкрити для себе нові ринки збуту.

В регіоні важливим імпортером українських товарів є Мексика. Найбільше у 2020 році Україна експортувала до Мексики добрива, металургійну продукцію, крупи, в свою чергу Україна імпортувала з цієї країни безалкогольні та алкогольні напої та автомобілі. З початком війни в Україні з 2022 року обсяг торгівлі значно скоротився. Але не зважаючи на це Мексика намагається допомогти українській економіці, а саме у 2022 році на рік були скасовані ввізні мита на 73 категорії харчової продукції (на пшеничне та кукурудзяне борошно, м'ясо птиці, яйця тощо) [3]. Загалом Україна та Мексика мають не погані можливості розвивати свої торгово-економічні відносини у сфері аерокосмічної промисловості, енергетики та сільського господарства. Адже Україна має необхідні технології, які Мексика могла б використовувати для розвитку гідроелектросектору. Також, країни можуть продовжувати співпрацю в енергосекторі, адже раніше вже була подібна співпраця, де українські «Турбоатом» і «Електроважмаш» допомагали у будівництві мексиканських гідроелектростанцій «Інфернільо», «Ель Кахон», «Ла Еска» та «Сан-Рафаель» [2]. Окрім експорту та імпорту є ще декілька форматів завдяки яким Україна та Мексика можуть покращувати свої торговельно-економічні відносини. Це стосується розширення прав іноземних інвесторів, збільшення тарифних ліній, зміни в сфері оподаткування та ліцензування, а також зміни у фінансуванні сільського господарства

та зміни в сфері телекомунікаційних послуг. В майбутньому це допоможе збільшити кількість ланцюгів постачання та допоможе розширити ринок для співпраці.

Хороші можливості для співпраці та розвитку відносин Україна має з Аргентиною. Ще на початку війни Україна імпортувала рибу та ракоподібні, фармацевтичну продукцію, продукти сільськогосподарства та котли і машини. В свою чергу на експорт були відправлені руди, чорні метали, зола, полімерні метали та електричні машини [4]. Через війну обсяги торгівлі значно зменшилися, зокрема через порушення морських ланцюгів постачання. Аргентина це одна з найвпливовіших країн латиноамериканського регіону. Країни можуть співпрацювати у сфері військової промисловості, що зараз є актуальним та необхідним для України, тому країна має зброю різних зразків, як радянської та і стандартів НАТО. Оскільки Аргентина виявила зацікавленість у зміцненні політичних відносин з Україною, це означає, що в певній мірі Україна може очікувати на лобювання своїх не тільки політичних, а й економічних інтересів на латиноамериканському континенті з боку Аргентини.

З найбільшою країною Латинської Америки Бразилією, Україні ще потрібно працювати над покращенням стосунків в усіх сферах, адже політика цієї країни є відверто проросійською. Хоча торговельні відносини до початку війни були налагоджені. Бразилія імпортує чорні метали, фармацевтична продукцію, каучук та гуму, а також вату та тютюн. А експортує до України: цукор, насіння, каву, чай, реактори, котли та машини. В перспективі ми могли б працювати у сфері авіабудівництва та машинобудівництва, адже Бразилія має для цього необхідні ресурси. Обмін інвестиціями може сприяти розвитку обох економік. Великі інвестиційні проекти можуть бути спільно реалізовані в обох країнах, сприяючи створенню нових робочих місць та розвитку інфраструктури. В перспективі Україна та Бразилія могли б відновити проект, який у 2015 році було припинено, а саме запуск ракетносія із бразильського аеропорту Алкантара. По-перше це дозволить країнам розвиватися в космічній галузі, а також посилить позиції обох країн на міжнародній арені. Оскільки Бразилія в 2019 році знизила антидемпінгові мита на українську продукцію, то торговельні відносини можуть розширюватися, а кількість українського експорту очевидно збільшиться.

З іншими країнами Латинської Америки Україна має також різного формату відносини та активно їх починає розвивати. Якщо взяти до уваги венесуельську кризу, то співпрацюючи з ЛАКБ українська розвідка має можливість отримати дані про російське озброєння. Наприклад, Гватемала у 2022 році надала Україна гуманітарну допомогу, а також запросила до себе український бізнес для участі в бізнес-конференції. Це один з форматів спілкування між країнами, який дає можливість продемонструвати свої торговельні можливості. Адже через відсутність активної дипломатії Латинська Америка не розглядає Україну, як потенційного партнера в торговельних відносинах. Тож, спільно проведені та організовані бізнес-конференції та платформи, дозволять українському бізнесу продемонструвати себе та знайти нові можливості та шляхи для співпраці. В науково-технологічній та торговельно-економічній сферах є можливість працювати з Парагваєм. Це можуть бути металургійна, космічна, хімічна, авіаційна, та сільськогосподарська галузь. Наприклад, український завод «Антонов» виготовляє літаки типу АН, які підходять для регіону, де необхідне якісне авіасполучення. Українські літаки в цьому плані є унікальними на відміну від інших літаків, вони простіші в обслуговуванні та можуть змінювати профіль перевезень. Ще одним форматом для співпраці можуть бути освітні проекти. Україна має розвинений ІТ сектор, в той час як країни Латинської Америки намагаються навчити своїх громадян закордоном. Українські фахівці можуть поділитися досвідом роботи в ІТ сфері. Підготовка висококваліфікованих кадрів є необхідною для будь-якої країни світу. Варто також звернути увагу на український застосунок «Дія», це не лише ІТ сфера, це розвиток нового напрямку «GovTech», який представлений не в багатьох країнах світу. Тож Україна може допомогти таким країнам, як Мексика, Бразилія та Аргентина з розвитком у цій сфері. Складнощі можуть виникнути з Венесуелою, Нікарагуа та Кубою,

де часто відбувається порушення прав людини, тому об'єктивно цей формат співпраці цим країнам не підійде, адже GovTech це в першу чергу демократія та повна співпраця влади з народом країни. Загалом Україна має посилити торговельно-економічні відносини з усіма країнами Латинської Америки. Це дозволить посилити свої позиції на політичній арені, а також знайти нові ринки збуту, збільшити кількість ланцюгів постачання та залучити нові інвестиції та повоєнної відбудови країни.

Список використаних джерел

1. Гаврилова Н. В. Зовнішня політика країн Латинської Америки. Маріуполь, 2020. 397 с. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2584/1/np_zovnishnia_polityka.pdf.
2. Посольство України в Мексиканських Сполучених Штатах. URL: <https://mexico.mfa.gov.ua/>.
3. Огляд торговельної політики Мексики | Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5a291172-a878-47c0-9f01-e80dcfe4e5ad&title=OgliadTorgovelnoiPolitikiMeksiki>.
4. Торгівля та інвестиції. Посольство України в Аргентинській Республіці. URL: <https://argentina.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-ta-argentina/340-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-argentinoju/torgivlya-ta-investiciyi>.
5. Обсяги двосторонньої торгівлі. Посольство в Україні в Федеративній Республіці Бразилія. URL: <https://brazil.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-braziliya/torgovelyno-ekonomichne-spivrobotnictvo/obsyagi-dvostoronnoyi-torgivli>.

Мисько Д. С.

*“Міжнародна торгівля і маркетинг”, 1 курс магістратури
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – д.е.н., професор,
завідувач кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу Циганкова Т. М.*

ІНСТИТУТ РЕПУТАЦІЇ В МІЖНАРОДНОМУ МАРКЕТИНГУ І ТОРГІВЛІ

Репутація є фундаментом для залучення та утримання клієнтів. Компанії з сильною репутацією, такі як Apple або Toyota, відомі своєю високою якістю продукції та послуг, що забезпечує їм стабільну клієнтську базу. Довіра до бренду сприяє не тільки повторним покупкам, але й рекомендаціям, що є важливим чинником у сучасному маркетингу.

Партнерські відносини також залежать від репутації. У міжнародній торгівлі, де ризики є значно вищими через різницю в законодавствах і бізнес-культурах, репутація стає критерієм вибору партнерів. Надійність, стабільність та етичні стандарти компанії створюють основу для довготривалих та взаємовигідних партнерств.

Інвестори віддають перевагу компаніям з позитивною репутацією, оскільки це знижує ризики інвестицій. Репутація впливає на ринкову вартість компанії та її здатність залучати капітал. Компанії, які демонструють стабільні фінансові показники та високі етичні стандарти, як, наприклад, Tesla, мають більше шансів залучити інвестиції.

Формування репутації вимагає систематичної та довготривалої роботи. Компанії повинні забезпечувати високу якість продукції та послуг, щоб заслужити довіру клієнтів та партнерів. Прозорість та етична поведінка є ключовими елементами, що включають відкриту комунікацію, відповідальність перед суспільством та екологічну відповідальність.